

2 Ocak 1973

Devlet Neşesi

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EKİM 1972

İÇİNDEKİLER :

- Sinop Oyunları Hk. Ülkütaşır'dan Gazimihâl'e Mektup . . . Cahit ÖZTELLİ
Yusufeli'nde İmece Nevzat GÖZAYDIN
Bektâşilik'te Dokunulmayan Hayvanlar Doç. Dr. Bedri NOYAN
Teve'de Uğur Kesme Ali Bıza BALAMAN
Afyonkarahisar Yemekleri (2) İrfan Ünver NASRADDINOĞLU
Kızıroğlu ve Köroğlu Mehmet GÖKALP
Jübilesi Nedeniyle Hocam Eflâtun Cem Güney Vehbi Cem AŞKUN
Naldöken Tahtacıları'nda Doğum ve Ad Verme (XVIII) Rıza YETİŞEN
Bir Edirne Hikâyesi : Hacı Ruşit İ. Hakkı SOYYANMAZ
Gerde Bilmeceleri M. İbrahim KAYTMAZ
Mavi Boneuklu Beşik Hikâyesi Emil SEVİNÇ
Bakırköy Halkevi Barcelona Festivalinde Başarı Kazandı Üstün GÜRTUNA
Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler (3) Doğan KAYA

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 279

KURUŞ: 250

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR Halk Kültürü Dergisi

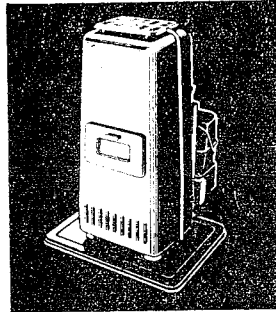
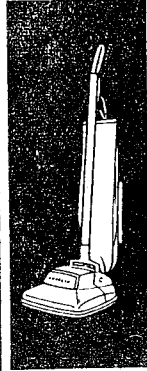
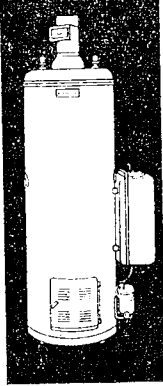
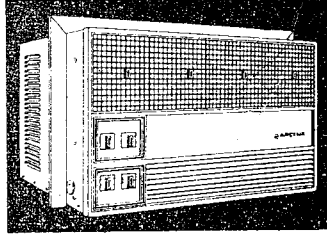
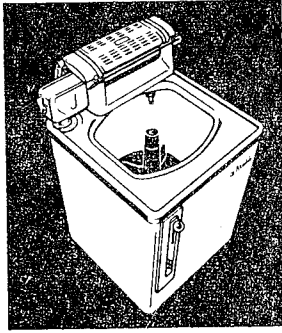
289

ARÇELİK

daima en iyisini
imal eder

üstün kalite
uygun fiyat
devamlı servis

2 Ocak 1973

EKİM 1972

İÇİNDEKİLER :

- Sinop Oyunları Hk. Ülkütasır'dan Gazimihâl'e Mektup . . . Cahit ÖZTELLİ
Yusufeli'nde İmece . . . Nevzat GÖZAYDIN
Bektâşilik'te Dokunulmayan Hayvanlar . . . Doç. Dr. Bedri NOYAN
Teve'de Uğur Kesme . . . Ali Rıza BALAMAN
Afonkarahisar Yemekleri (2) . . . İrfan Ünver NASRADDINOĞLU
Kızıroğlu ve Köroğlu . . . Mehmet GÖKALP
Jübilesi Nedeniyle Hocam Eflâtun Cem Güney . . . Vehbi Cem AŞKUN
Naldöken Tahtacıları'nda Doğum ve Ad Verme (XVIII) . . . Rıza YETİŞEN
Bir Edirne Hikâyesi : Hacı Rusit . . . İ. Hakkı SOYYANMAZ
Gerede Bilmeceleri . . . M. İbrahim KAYTMAZ
Mavi Boncuklu Beşik Hikâyesi . . . Emil SEVINÇ
Bakırköy Halkevi Barcelona Festivalinde Başarı Kazandı Üstün GÜRTUNA
Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler (3) . . . Doğan KAYA

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 279

KURUŞ: 250

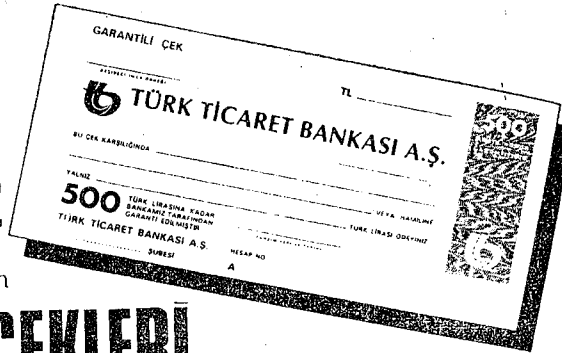
yalnız
değilsiniz

TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ ÇEKLERİ

DAIMA YANINIZDADIR

SUBELERİMİZ SİZİ BEKLİYOR

1868 - 1972

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

**EMNİYET
SANDIĞI**

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
ZENGİN İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

(Folklor : 109)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AGUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 279

EKİM 1972

YIL : 24 — CİLT : 14

SİNOP HALK OYUNLARI KONUSUNDA

1929 da Ülkütaşır'dan Gazimihâl'e Mektup

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Özellikle halk musikisi alanında, büyük ustamız Mahmut Ragıp Gazimihâl'i kaybedeli on yılı geçti (öl. 13/12/1961)

Göçmesinden beş altı yıl önce, bir yaz İstanbul'a gitmiştim. Sıcak bir gündü. O da tatilini geçirmek üzere İstanbul'a gelmiş. Sayın dostum İhsan Hınçer "Haydi, seni Gazimihâl'e götürüyem, tanışım, memnun olur" dedi. En az otuz yıldır adımı gördüğüm, değerli yazılarını okuduğum koca ustayı tanımak benim için bir şeref olacaktı. Bu yüzden heyecanlanır gibi oldum.

Saraçhanebaşı'ndaki evimin kapısını çaldık. Bu ev babadan kalma imiş. İki üç katlı eski İstanbul evlerindendi. Cumbalı, kafesli; evin içine girdiğimizde kendimi, hayal ettiğim eski İstanbul içinde bulur gibi oldum. Bizi üst kat merdiveni başında karşıladı. Sevimli, güleç bir yüzü vardı. Kitaplığına geçtik. Saatların nasıl geçtiğini bilemedim. Hınçer ile eski dost idiler. Ankara'ya dönünce beklediğini söyledi. Kitaplığından da birkaç kitap armağan etti. Bu kitaplar benim için çok değerli birer anı olarak kaldı. Birisinin içinden bir mektup çıktı. Mektup eski folklorcu Şakir Ülkütaşır'dan 5.12.1929 tarihinde yazılmıştı. Şöyle böyle kırk yıl önce yazılmış olan bu mektubu folklor tarihimiz bakımından önemli bulduğum için aşağıda yayımlıyorum. Böylece de merhumun ölüm yıldönümü dolayısıyla değerli hatırasını anmış oluyoruz.

Mektup şöyle başlıyor :

"Pek mühterem Mahmut Ragıp Beyefendi, 20.9.929 tarihli lütfünamenizi bu hafta aldım. Sizi ve Sinop'ta geçirdiğimiz kısa bir müttetin hatırasını unutmam ve unutamam da. Emir buyurulan maddeler hakkında sizi şimdilik tatmin edememiş olduğumdan dolayı cidden müteessirim.

Evvellâ , bir memur olmağım hasebiyle ve zaifi resmiyeden pek az vakit ihtilâs (aşırma) edebiliyorum. Saniyen (Sinop ve muhitine ait halk itikatları ve hekimliği) unvanı altında, Dernek neşriyatı arasında oldukça mufassal bir eserim intişar edecektir. Onu yeni harflerle yazmakla meşgulüm. Ve inanır mısınız, buna bile pek az vakit ayırmak zaruretindeyim. Musiki ile alakam, yalnız onu sevmekten ibaret bulunduğu için vaktiyle halk türküsü, oyun ve âlât-ı musikiyesi hakkında pek gayr-ı kâfi bir şekilde malzeme toplamışım. Bunlar sizi tatmin etmekten çok uzak ve pek basit şeylerdir. Bütün mesaimi halk dili, âdet, ananeleri, itikatları ve zanaatları üzerinde tefsif etmişim. Geniş bir şekilde de saz ve Bektaşî şairlerine ait malzeme toplamağa çalıştım. Bu hususta da çok şeylerim var. Ne kadar müteessirim ki musiki ve raksa ait topladıklarım çok yavan. İtikatlar kısmı biter bitmez eve, elbiseye, musiki ve raksa dair çok esaslî bir tetkike derhal girişeceğim. Dernek rehberi ve sizin izahnâmeniz elimde esas olacaktır. İşte, o zaman Konservatuvaramıza az çok ilmi bir mahiyeti haiz ve ümit ederim, ki mebzul malzeme takdim etmeğe muvaffak olabileceğim. Sizin ayrıca verdiğiniz notlar da mahfuzdur.

Gelecek hafta halk âlât-ı musikiyesine ve türkülerine dair nem varsa hepsini takdim edeceğim. Şu kadar ki, nota bilmediğim için ve-receklerim güfteye münhasır kalacaktır.

Muhterem Ziya ve Ferruh Beylere arz-ı hürmet ederim. Zat-ı Âlilerin zannederim "Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz" unvanlı bir eserinin olacaktır. Bundan bendenize imzalı bir nüsha lütfederseniz arz-ı şükran ederim. Size, bu gün için eyice malzeme verememiş olmakla çok müteessifim. Fakat, temin ederim ki, yakında başlayacak olan yeni mesalime musiki ve rakı da ithal ettim. Bu sahada gücüm yettiği kadar itinalı çalışacağım. Ancak, bunun sizi memnun edebileceğini kuvvetle ümit ediyorum.

Çıkaracağınız eserden bir nüsha bana lütfederseniz minnetarım olacaktır. Mektuplaşalım. Bilmükabele samimî hürmetler muhterem efendim."

"Sinop Hastahanesi İdare Memuru M. Şakir"

Mektup eski harflerle yazılmıştır.

Bundan sonra "Halk Oyunları" başlığı altında bilgi veriyor. Şurasına da söyleyelim ki, Ülkütaşır mektubun bir yerinde gelecek için umutla şunu yazmış, fakat kendisinden başka Sinop'tan bu konuda kimse çalışmamıştır. Not şudur :

"Sinoplu heveskâr gençlerin bu oyunları bütün oynanır hususiyetleriyle tesbit etmeleri sayan-ı temennidir. Çi faide ki, böyle bir genci şimdilik hatırlamıyorum."

Evet, aradan kırk yıldan çok geçti, biz de böyle bir kişiyi görmedik.

Mektup şöyle devam etmektedir :

Sinop Halk Oyunları :

Sinop ve muhitinde tespit edebildiğim halk oyunlarının kısm-ı âzâmı mahalli hususiyeti haiz oyunlardır. Mezkûr oyunlardan bir kısmı erkekler, diğer kısmı da kadınlar tarafından oynanır. Şu kadar ki, bazı oyunlar munhasıran Şeker, Kurban ve Hızırilyas bayramlarında oynandığına nazaran burada mahalli oyunları üç kısma tefrik ve o suretle izah ediyoruz :

a — Erkek oyunları (yalnız isimleri) : Çifte Telli (kadın - erkek), Zeybek oyunu, Kastamoni Zeybek oyunu (Sepetçiöğlü), Deve oyunu, Ayşekadın Fasulyesi satarlar oyunu, Güzel Fotin boyarlar oyunu, Ayı oyunu, Domuz oyunu, Kasnakçı oyunu, Arı oyunu, Sepetçi oyunu, Suyu Suyu oyunu.

b — Kadın oyunları : Kete oyunu, Nin nay oyunu, Hisarımızın çevresi oyunu.

c — Bayramlarda oynanan oyunlar : Kargı oyunu, Çölmek oyunu, Alaylar oyunu, Bezirgân oyunu.

Bu oyunların oynanma tarz ve hususiyetlerini, maalesef birer birer tespit edemedik. Bu meyanda tespitte muvaffak olduğum oyunlar aşağıda izah edildi.

Alaylar oyunu :

Hızırilyas bayramlarında kırlarda oynanan bu oyun, karşılıklı onar kadın ve genç kızdan mürekkep iki kafile tarafından oynanır. Her kafile kadınlar, el ele tutuşurlar. Ve bir zencir teşkil ederler. Oyunun devamı müttetince türkü söylenir. Bu oyundan maksat kafilelerden biri içinde müntehap kızı diğer kafilenin almasıdır. Türküsü şöyle :

Birinci kafile hep bir ağızdan :

Alaylar alaylar, top top alaylar

İkinci kafile :

Ne istiyorsun, ne istiyorsun bizim alaylar

Birinciler cevap verirler :

İçinizde bir güzel var, onu isteriz

İkinciler :

O güzelin adı nedir bize bildirin"

Birinciler :

O güzelin adı (filân) kadındır

İkinciler :

Orludur, usludur, yalnız veremem

Birinciler ikincilerin üzerine hücum eder :

Eşimle, dostumla varır alırım

Bu suretle birinci kafile, ikinci kafile içinde ismini söylediği güzeli, hep birden gidip kapar, ahrlar. Bu oyun müteaddit defalar ve şahıslar değişmek suretiyle tekrar edilir (1).

Hisarımızın Çevresi oyunu :

Münhasıran Hızırilyas bayramlarında oynanır. Yirmi yirmi beş kadın el ele tutuşup geniş halka teşkil ederler. Badehu, hep bir ağızdan "Vay sizin yerde, vay bizim yerde baharı böyle ekerler" diyerek bağırsırlar. Bu oyun müteaddit defalar tekrar edilir. Elleriyle top-rağa çimen eker gibi yaparlar. Ahenkle bağırsırlar. Arasında birçok türkü de söylerler.

Kete oyunu :

Boyabat'ta düğünlerde çarşamba günü gerek kız gerek erkek evine hediyeler götürülür. Bu hediyelere Kete derler. Bunlar bir yerde teşhir edilir. Bu esnada düğün evinde oyun oynanlar ki, işte zikredilen oyun da budur. Ka-

Çalışmalar :

Yusufeli'nde İmece

Derleyen : Nevzat GÖZAYDIN

"Bizim taraflarda, bir kimse eğer kendi başına bir işi yapamıyacaksa, komşularına haber salıp ertesi günü için kendisine ır-gat gelmelerini rica eder. Yapılan bir ev veya tarlada ekin biçme esnasında herkes bu şekilde birbirine yardım eder. Bizde komşu hakkı çok gözetildiğinden, daveti alan insan, elinde ne işi olursa olsun, onu bırakıp komşusuna yardıma gider.

Ekin biçme işinde imece şu şekilde yapılır :

Ekin erkekler biçecekse sadece erkekler, kadınlar biçecekse sadece kadınlar tarlada toplanırlar. Karışık olarak ekin biçilmez. Yaş ve tecrübe farkı gözetilmeksizin, tarlanın kenarında düz bir çizgi üstünde her-

dinlar bu oyunda türkü söylerler, def, darbuka çalarak eğlenirler.

Nin Naynay oyunu :

Bu oyun Boyabat köylerinde bilhassa Durağan ve havalisinde hemen her dernekte kadınlar tarafından oynanır. Denebilir ki, bu havanın yegâne kadın oyunudur. Türküsü :

Çalya mı gidiyon

Ben de varyon arımdan

Korkuyodun karımdan

Nin naynay, tinanay nay

Oğlan adın Mehemed

Yüzün gül koynun cennet

Sen alursan ben varurun

Vallah canıma minnet

Nin Naynay, tinanay nay

Değirmenin taşına

Yüzük koydum başına

Ben nereye gideyim

Bu sevdalı baş ile

Nin naynay, tinanay nay

Ninanay oyununda şu türkü de söylenir :

Ay doğar aydın değil

Vardığım zengin değil

Babam verdi ben vardım

Vallahi dengim değil

Soğanlıkta büyürsün

Güzellerden güzelsin

Sana meyil vermedim

Sen askersin gidersin

Mektup burada bitiyor. Bu mektuptan neler öğrendik? Onu da düşündüm. O yıl-

kes sıralanır. Herhangi bir şekilde guruplara filan bölünmeden biçmeğe başlanılır. Tarla sahibi kendi varlığına göre, öğle yemeği için keçi veya koyun keser, börek yapar veya yemek hazırlar. Yemek molası esnasında dinlenilirken erkekler h o r o n oynarlar. Ayrıca ekim biçerken karşılıklı olarak türkü de söylenir. Kadınlar ekin biçtikleri vakit horon oynamazlar, sadece türkü söylerler. Ekin biçmeğe başlarken veya biçme işi bittiğinde herhangi bir dua yapılmaz."

(Anlatan : B. Mehmet Yüksel, 8.12.1929
Yusufeli - Artvin doğumlu, İlkokul mezunu.
Nisan 1969'da işçi olarak çalıştığı Mainz/Almanya'da derlenmiştir).

larda İstanbul Konservatuvarı (Darül Elhan) ile Türk Halk Bilgisi Derneği üyeleri Anadolu'nun her köşesine derleme gezileri yapıyordu. Bu arada Millî Eğitim Bakanlığının müzikçilerden meydana getirdiği birkaç yurdu do-laşmakta, türküler toplamakta idi. Birkaç yıl süren bu çalışmalar sonunda on üç bin (13.000) türkü pilâklara alınmış, Ankara Konservatuvarı arşivine konmuştur. Ne yazık ki, merhum Muzaffer Sarısözen Radyo için hazırladığı programlarda yararlanmış, bu yüzden başkalarının yararından uzak tutmuş, değerlendirme yapılmamıştır. Üstelik bakımsızlıktan pilâkların çoğu bozulmuştur.

İşte, bu gezilerden birinde merhum Gazimihal Sinop'a gitmiş, genç Şakir Ülkütaşır ile tanışmıştır. O günlerde yurttan folklor derlemesi yapanlar bir elin on parmağı kadar azdır. Daha sonra Samsun'da Atatürk'ün dikkatini çeken çalışkan ve bilgili Ülkütaşır, O'nun emriyle Türk Dil Kurumu'na aldırılmıştır. Ş. Ülkütaşır bu güne değin çalışmalarını sürdüren bir araştırmacı olarak şimdi de çalışmaktadır. Tanrı göçenlere rahmet, kalanlara uzun ömür versin.

1) Bu oyunun sözü ve bestesi M. R. Gazimihal tarafından notaya alınmış, Konservatuvar yayını olarak (Halk Türküleri 13. kitap, s: 79, İstanbul) çıkmıştır.

Bektâşîlik'te Dokunulmayan Hayvanlar

VE YENİLMİYEN YEMEKLER

Yazan : Doç. Dr. Bedri NOYAN

Ziyafetler, eski çağlarda, kutsal ve dini bir nitelik taşımıştır. İlkel kabilelerin mensubları kutsal hayvanı birlikte yemek için toplanırlardı. Yedikleri hayvanda mevcut olan kutsal ma'nâ'ya böylece birlikte katılmış olurlardı.

Eski Türklerde de Unğun (Totem) vardı. Kabile, eşiret hâlinde yaşarlarken her birinin kutsal saydığı bir hayvan, bir nebat (bitki), bir ağacı olub bunlara büyük saygı gösterirlerdi. Buna "Totem" denirdi. Totem sayılan o hayvanı avlamaz, etini yemez, o bitkiyi veya ağacı koparmaz, kesmezdi. Hayvanların soyunun tükenmemesi, bitki ve ağaçların korunması bakımından bu davranışların ne kadar önemli olduğunu bilmem farkediyor musunuz?

Yirmi dört Oğuz boyunun herbiri bir hayvanı Totem bilmişti. Çadırlarına ve Bayraklarına bunların resimlerini işledikleri olurdu. İşte Unğun bu idi.

Bektâşi ve özellikle Alevî'lerin Tavşan'a dokunmamaları, etini yememeleri, Domuz ve Ayı'dan hoşlanmamaları da buradan gelise gerektir, bu nokta dikkati çekiyor.

Adana bölgesinde de Sakız Ağacı'nı kutsal sayanlar vardır. Kertenkele'ye de dokunmazlar. Dersim bölgesinde Munzur suyundaki balıkları kutsal sayanlar vardır. Urfa'daki Halil-ür-Rəhmân camii yanında ki havuz ve bir kanalla buna bağlı olan Ayn-ı Zeliha adlı küçük bir gölde bulunan balıklar kutsal sayıldıklarından bunlara da kimse el sürmez.

Bektâşi ve Alevîler Tavşanı bir "Totem" gibi kutsal sayarak değil, uğursuz sayarak yemiyorlarsa da, sonucun eşit olması arada bir bağ var diye düşündüyor.

Bu konuda Hilmi Ziyâ (Ülken) Bey'in eski Mührâb mecmuasında bir cümlesi var. Türkmenlerin oniki Hayvan adıyla düzenlenmiş bir takvimi vardır. Hilmi Ziya (Ülken) : "Oğuzların altı tasnifine Ardukl olarak dâhil olan "Tavşan" Bozokların merkezi Totemi idi. Tabu, kutsal olduğundan dolayı Kızılbaşlar Tavşan yemezler" diyor (s: 338). İşte düşüncemizi destekleyen bir cümle.

Alevîler ise, Tavşanı : "Kafası kedi, kulağı : eşek, ayakları : köpek, burnu: fare, kuyruğu domuza benzer. Hayız da görür", diye anlatır ve kötülerler. Öte yandan eti de güzel değil, kan pıhtısı gibi bir şeydir, derler.

Kur'anı Kerim'de yiyecek ve içecekler konusunda hükümler vardır. II. Bakara Sûresinde 168 - 173. Ayetlerle 250. âyet; IV. Mâide sûresinde: 4. âyet ile 93, 94, ve 96. âyetler; VI. En'âm sûresinde 145, 146. âyetler gibi... Bu konuda bilgi edinmek isteyenlere bu âyetlerin Türkçeye çevirilerini ve sayın General Sadeddin Evrin'in "Müspet Ma'nevîyat Etüdleri" adlı kitabının C: 2., s: 77 ve devamını okumalarını sağlık veririm.

Yahya Benekay, "Yaşayan Alevilik" kitabında (s: 163 vedev.) W. Radloff'un Sibiryâ hakkındaki bir kitabından naklen şu bilgiyi veriyor :

Bir Şaman, Radloff'a : "Bizde put resimleri yok, fakat her evde Tanrı için bir saygı yeri vardır" dedi ve : "Her evin yanında, tavşan derisi gerilmek suretiyle dikilmiş bulunan kayın ağaçlarını gösterdi. Bir deri çürüyünceye kadar alınmaz, ondan sonra yeniden hazırlanmış kayın ağacına yenisi (kış derisi) asılır. Burada, ilk ve sonbaharda olmak üzere yılda iki defa deri üzerine süt dökülmek suretiyle yer ve gök Tanrı'sına kurban sunulur."

Yine Radloff, Şaman âyînlerinde "Tavşan" konusu bulunduğunu yazmaktadır. Şamanlıkta gök, onyedii kat diye bilinirdi. Her katta bir ayrı Tanrı vardır. Altıncı kat gökteki Tanrı : "Ay-ata" dır. Âyin sırasında, Şaman, her kata çıkışını anlatır. Altıncı kata gelişinde Ay-ata'ya dua ederken orada bir Tavşan görür ve ürker, du'ası yarım kalır, kesilir. Kuruldak adlı hizmetçisini onu yakalamağa gönderir. Onu kovalarlar, yakalayamazlar. Oradan yedinci kat göğe çıkarlar.

Burada enteresan nokta şudur : Bektâşîler ve Alevîler Hz. Muhammed'i Güneş, Hz. Ali'yi Ay olarak kabul ederler. "Ay-ata'ya edilen du'ayı kesen Tavşan" olayı İslâmlık

devrinde Hz. Ali ile birleştirilmiş olabilir. Hz. Ali'ye du'asını kestiren, yarıda bıraktıran bir tabu sayılmış olabilir.

Kitâbı Mukaddeste de eti yenmeyecek hayvanlar hakkında bir bölüm vardır. Levîliler, II. Bâb, 3 - 34. âyetlerde, Tesniye 3. - 27. âyetler, 14. Bâb gibi... II. Babda 5. - 6. âyetlerde "Ada tavşanını da yemeyesiniz. Çünkü geviş getirirse de çatal tırnaklı olmadığı için size temiz değildir. Tavşanı dahi yemeyesiniz, çünkü geviş getirirse de çatal tırnaklı olmadığı için size temiz değildir" kaydı vardır. "Arab harfleriyle İst. 1885 baskısı; s: 133 ve 232"; Lâtin harfleriyle İst. 1949 baskısı, s: 108 ve 191".

"Hüsnîyye" kitabında geçen münâzaralar arasında bir cümlede de : "İstihâzeli tavşanın etini helâl bilmezler", diye geçiyor. (Emek basım-yayımevi, Ankara 1957, 2. baskı, s: 116).

Kezâ "Muaviye Mel'unun kedisi" diye tavşanı Şî'a mensuplarının sevmedikleri, bir de Şâh-ı Vilâyet Hazreti Ali'nin atını ürkütmesi olarak da suçlandırıldığını duydum.

İbnî Batuta, Sinob'da (ki oralarda Çepni'ler vardır) Tavşan yemeyenlerden söz eder. Şehir halkı ve hükümdar bunlardan hoşlanmamaktadır. Bunların müfrit Alevîler olduğu görülüyor (Bu konuda bakınız: Hayat-ıl-Hayvân çevirisi, s: 34. - Jacob: Bektâşîlik, s: 37).

Alevîler Hz. Ali'nin "Karınlarınızı hayvânât mezarlığı haline sokmayınız" diye buyurduğunu ve bunun, onun tarafından ortaya konmuş ve kendinden önceki üç halife tarafından imha edilmiş olan, "Ali Kur'an"ında yazılı olduğunu söylerler. Bu Kur'an o üç halife tarafından yok edilmiştir, derler.

Onlar Tavşan ve ayı'yı görmek bile istemezler. Bu inanç Bektâşîlere geçmiştir. Otomobil ile yaptığımız gezilerde şoförler arasında da hemen istisnâsız olarak tavşanın uğursuz sayıldığını gördüm. Yolda arabası önüne bir tavşan çıkarsa, veya arabanın önünden yolun bir yanından öbür yanına bir tavşan geçerse, ve yolun sağ veya sol tarafında bir tavşan görürse yola kuşku ve korku ile devam ederler. Hatta geri dönenlere de rastladım ki bu şoförler Bektâşi veya Alevî de değillerdi. İnanışlarının zümreden zümreye geçişine bir örnek olarak bunu arz ediyorum. Yine şoförler a-

rasında örneğin, yılan görmek de çok rahatsız bir yolculuk yapılacağı hakkında uğurlu bir işaret sayılır.

Bu konuda Tefvik Oytan Babaerenlerin "Bektâşîliğin iç yüzü" kitabının s: 232 de bazı bilgi vardır. Buna göre Tavşan her uzvu etlerini yemediğimiz bazı hayvanlara benzermiş. Zâten eti de hemen hemen kan pıhtısına benzer. Ancak bir takım ihtimamlarla pişirilerek yenir ki, bu koşullar altında çarık eskisini de pişirseniz öyle olur. Gûya "Hz. Ali'nin Kedisi" diye kutsal sayarak etini yememeleri, yahut "Muaviye'nin kedisi" diye onu lâ'netlemeleri gibi söylentiler tamamen sonradan uydurulmuştur.

Bektâşîliğin amacı dinde ve ahlâkta Türklüğü ön plâna almak ve bir insanın ahlâkan, ma'nen yükselmesini, kemale ermesini sağlamak olduğuna göre Tavşan etini kesmek veya bıyığını kesmek veya kesmemek ile esas dâvânın hiç bir ilgisi yoktur.

Daha başka hayvanlara gelince: Şâfi'ler tilki etini helâl sayarlarsa da Alevî ve Bektâşî'ler tilki ve kurdu hayırlı, uğurlu sayarlar. Yolda önelerine bunlardan birisi çıkarsa hayra yorarlardı. Tilkiyi avlamazlardı. Alevîler, koyun sürüsüne saldıran kurt için "Hızır geldi" der, sevinirler.

Kuşlara gelince : Baykuşu uğursuz sayarlar. Keklik müfsid ve Turna en hayırlı sayılan kuşlardır. Kırılancığı da kutsal olarak tanırırlar. Turna sesini Hazret-i Ali'nin sesi olarak kabul ederler. Geyiği de Hz. Muhammed'in sevdiği bir hayvan olarak avlayub öldürmezler. Güvercini de mübârek tutarlarsa da evde beslemeyi iyi saymazlar. Bektâşîler Güvercin'i kafeste beslemez, avlamaz, kesmez ve yemezler. Hacı Bektâşî Veli hazretlerinin Suluca Kara Höyük'e güvercin donunda geldiği söylentisi dolayısıyla, bu kuş, kutsal tutulur. Kafeste beslemek, kuşun özgürlüğünü bozmamak düşüncesiledir. Serbest olarak beslenilebilir. Eskiden Hacıbektâş'ta, Pir evinde de beslenirlerdi. İçinde oyuklar bırakılarak örülmüş duvarların boşluklarında yaşarlardı, Dervişlerin serptiği gündelik yiyecek tayınları ile beslenirlerdi. Eski avcılarının bir çoğu da oybirliği ile söylediler ki, güvercin, vurulduğu zaman gözünden yaş akar ve yüzü (göğüs tarafı) kibleye dönük olarak yere düşermiş.

Teve'(I) de Uğur Kesme

Yazan : Ali Rıza BALAMAN

Anadolumuzda kökeni çok eskilere varan birçok geleneklerimiz vardır. Bunların yaygın olanlarından biri de "UGUR KESME" geleneğidir.

Köyümüzün özellikle tüm genç kız ve kadınları, kendilerini bekleyen günlük işleri yanında, köy yaşantısının ödün (taviz) vermez bazı geleneklerine de uymak zorundadırlar. Bu zorunluluk içerisinde köysel yaşamın gerektirdikleri davranışlar, doğal olarak yerine getirilmektedir, kentlilerce farkına varılmasa ya da varıldığında hayret duyulsa bile. Örneğin, köyün dar sokaklarından birinde, yanında köy delikanlılarıyla beraber ilerleyen bir kentli, kovasını yere koymuş, yolu geçmeyen, arkası dönük, bekleyen başı örtülü bir genç kızın varlığından ya da neden beklediğinden haberdar bile olmayacaktır.

Köylük yerde çocukluk yaşından kurtulmuş kız ve kadınların, geçecekleri yol üzerinde kendisine doğru yürüyen bir erkek varsa yolu enlemesine geçmemeleri gerekir. Geçerse "uğur" kesmiş sayılır ve kırnanılır (2). Bu töreye uymak için köy kızları ve kadınları olağanüstü bir gayret içinde dirler. Zira yolu kesilen erkek, uğurunun kesildiğini sanar ve o gün tüm işlerinin kötü geçeceğine inanır. Örneğin; ekin ekmeğe gidiyorsa ekin bereketli olmayacak,

Denizlideki Sarı Kazak Abdal Sultân dergâhına, kendisinden sonra gelen postnişinin de güvercin donunda dolaştığı söylenir.

Bektâşiler ve özellikle Tahtacılar Ayı sözcüğünü kullanmazlar. "Kocaoğlan" veya "Dağdaki" deyimleriyle söylerler. Domuz ve ayı pis bilinir. Tokad'ın Zile ilçesin de yaşayan Sıraçlar Ayı'ya "Eli büyük", eşeğe de "Gölük" derler.

Koyun, koç, kurban için mubarektir. At kardeş ve murâd sayılır. At savaşta, darda kalanlara yetişmede işe yarar diye çok sevilir. Darda kalanlara yardıma koşan Hırzır aleyhisselâm bile "Bozathlı bir süvâri" olarak tahayyül edilir. "Zor işlerde doru ata güvenilir, demiri kır at mubarek ve süslü sayılır. Al at hünersiz, Kula meş'üm, yağız at huysuzdur" (M. Ş. Fırat: Doğu İleri, s: 201).

çift sürmeğe gidiyorsa öküzlere bir zarar gelecek, ava gidiyorsa av rast gelmeyecektir vb, Kadın bilerek ya da bilmeyerek bir erkeğin yolunu kestiğinde telâfisi mümkün olmayan bir iş yapmıştır. O anda kadın uğur kestiğinin farkına varmışsa kaçır, kafasını sokacak delik arar. Bu durumda uğuru kesilen erkek de o kadına hakaret etme hakkını kazanır. Kadını döver, söver, sayar ve işine gitmekten de vaz geçer. Şayet erkek, bunları yapmak, kendi kendine kızıp kafasını sallayarak kadını hoş görürse tüm köylüler, hem erkeğe, hem de kadına kızarlar. Zaten yüz yüze ilişkiler içerisindeki köy yaşantısında böyle bir olayın görülmemesi büyük bir raslantı olur. Olay görüldüğünde de erkek üzerine düşeni yapmalıdır. O gün, köyün her yöresinde bu konu anlatılır : "Gördümüz mü komşular ? Falanın kızı (gelini, karısı) filâncanın uğurunu kesmiş.. Olacak iş mi bu? Akıl arttı, bereket kalktı, kadınlar yozlaştı. Kemiklerini kırmalı 'kaltağın', vb." sözler devam eder, gider. Bu durumlara düşmek istemeyen kadının çok, pek çok dik katli olması gerekir. Zira, kız ise kocaya gitme şansını kaybedebilir, evli ise boşanabilir, en azından bedava olan dayaktan bir çuval yer. "Kafasına vurunca ak yazma (örtü) ala (kırmızıya) dönecek mi karıyı dövdüğün belli olacak" diyen köy erkeğinden nasıl dayak yiyeceğini çok iyi bilen genç kız ve kadınlar bu hatâyâ düşmemek için yapılacak iş: hiç bir işe acele çıkmamak, hızlı ve koşarak yürümek, yol geçerken de önce sağa, sonra sola bakıp erkek trafiğini kontrol etmektir. Eğer kadının geçeceği yolun üzerinde görülebilecek yakınlıkta çocuk yaşından kurtulmuş bir ya da birden fazla erkek geliyorsa kadın, sırtında yükü de olsa olduğu yerde sırtını yola dönüp erkekler kendi hizasını genedek bekleyecek, ya da yol boyunca yürüyüp, erkeklerin hizasını geçtikten sonra yolu tekrar kontrolden sonra geçecektir. Bir tek kolaylık, el ile işaret vererek kadının yolu kesmesine izin verme durumudur ki, erkekler bu yetkiyi de çok az kullanırlar. Sonuç : "Gereksinmeler (ihtiyaçlar) i-

Afyonkarahisar Yemekleri

- II -

Derleyen : İrfan Ünver NASRADDINOĞLU

j. BÖREKLER :

1) Ağzı açık :

Un, çok iyi bir şekilde yoğrularak, sakız davulu gibi kabartılır (22). Sonra, yumak dökülür (23). Bu arada bir miktar iç yağı kızdırılarak hamura sürülür. Hamur yumakları oklava ile açılır ve yufka yapılır. Yufka katlanarak yeniden açılır. Bu durum birkaç kez tekrarlanır. Sonra, parçalara bölünür... Bunlar yapılırken öte yanda, et, yumurta, maydanoz biribirleriyle karıştırılarak harç yapılır. Hazırlanan yufkanın ortasına bir miktar harç konarak ortası açık kalmak üzere yufka pide şeklinde katlanır. Yağlanmış tepsiye aralıklı olarak dizilerek fırına verilir.

2) Bükme :

Ağzı açık hamurunun ortasına haşlanmış

cadların anasıdır" özdeyişinden hareketle "uğur kesme" geleneği, hangi gereksinimin bir doyurucusudur? sorusuna verilecek cevap birden fazla olur. İlk toplumlarda (polinezya) âdet gören (aybaşı) kadın, âdet süresince kendi grubuna katılmaz, yemeğini ayrı yer, ayrı yerde yatar, ayrı yerde iş yapar, ayrı yerde ot toplar vb. Kadın âdet süresi içerisinde tabuludur, dokunulamaz. Bir sürü yasakları olan ve "tabu" sayılan bir kadının, bir erkeğin yolunu kesmesi de doğal olarak iyi karşılanmayacaktır.

Geleneksel toplumlarda erkeğin kadından ayrı özel bir yeri vardır. Erkek, daima güçlü (otorite), daima lider, daima ailenin ocak tütürücüsü (soy devam ettiricisi) dır. Bu değerlerin devamlılığını sağlamak, kuşkusuz, kendi cinsinden olmayanları kendisine tâbi kılmakla olanaklı olacaktır. Erkek, her fırsatta kadını fiilenlemiş, kendisini öne geçirmiş, kadını kendisine araç yapmıştır. Ünlü bir kadın yazarın, "neden kadınlardan devlet başkanı, astronot, genel müdür v.b. meslek sahibi olan yoktur?" sorusuna verdiği cevap, burada anlam kazanıyor : "Yoktur, olamaz, çünkü: kadınların karıları yoktur."

Bütüncü (konfigurasyonist) görüş içerisinde parça, örneğimizde "uğur kesme",

mercimek ya da patates, peynir, kıyma (v.b.) konarak dikdörtgen şeklinde sarılır. Yağlanmış tepsiye dizilerek fırına verilir.

3) Börek :

Bir yanda hamur yufka şeklinde açılırken, öte yanda içerisine konacak harç hazırlanır. Bu harç genellikle; peynir, kıyma, patates, ispanak, yumurtalı ispanak (v.b.) dir. İçine konacak bu harçlara göre ad alır börek. Örneğin: "Peynirli börek", "kıymalı börek", "patatesli börek" (v.b.) gibi.

Yağlanmış tepsiye, bir kat yufka, bir kat harç konmak üzere sıralanır, tepsiye göre kenarları kesilir ve fırına verilir.

4) İkiz börek :

Tepsinin ekseninden bölünmek üzere, örneğin, harcının yarısı peynir, yarısı ispanak

bütünün içerisinde anlam kazanır. Bütün de bize kültürü verir (3). O halde tüm parçaları bulup göstermek ve onların bütün içerisindeki yerlerini saptamak bize bütünün (kültürün) yapısı hakkında nesnel bilgi verecektir. Bu da kültürümüzü doğru olarak anlamamıza yardımcı olacaktır.

(1) Te-ve (yeni adı Verimli, eski adı Tekke olan köyümüzün müstear adıdır). Kızılcahamam ilçesine bağlı, idari yönden bağlı olduğu ilçesine yaya sekiz saat uzaklıkta, ekonomisi hayvancılığa ve toplayıcılığa bağlı bir dağ köyüdür. Köylü ekonomik düzeyini şu sözle tanımlar : "Biz birinciye mal (koyun-keçi) ikinciye de dal (dağdaki ahlatlardan toplanan armutlar) satar, geçinirik."

(2) Köy kadın ve genç kızlarının erkeğin yolu üzerinde hayvana (eşek, at, katır) binmeleri de kınanılan hareketler arasındadır. Eşeklerle eduna giden kadınlar grubu, karşılarından gelen bir erkek gördüklerinde; erkek kendi hizalarına gelmeden önce eşeklerden iner, erkek geçtikten sonra tekrar binerler. Köy yerinde bu harekete kadının erkeğe gösterdiği "saygı" saygı denilir.

(3) Kültür, hakim değerler etrafında tamlaşmış (entegre olmuş) kalıplar bütünüdür. Bakanız : Ruth Benedict, "Krizantem ve Kılıç" (1960, sayfa VI.)

olarak iki harçla börek yapılırsa bu börek "ikiz börek" adını alır.

5) Haşgeşli börek :

Afyonkarahisar'ın ünlü ve özel böreğidir. Hamur, haşhaş tohumu ile karıştırılarak yufka yapılır. Yufkalar tepsiye üst üste dizilerek fırına verilir. Çok leziz bir börek tir.

6) Börek kenarı :

Börek tepsinin kenarından taşan hamurlar kesilip, başka bir tepsi içerisinde fırında pişirilir ve sıcak olarak yenir. Aynı bir tadı vardır. Böylelikle börek için hazırlanmış bulunan hamurun hiç bir parçası atılmamış olur.

7) Katmer :

Un hamur edildikten sonra, yumak dö-külür. Özel tahtasında oklava ile yufka şeklinde açılır. Yağlanır. Alt ve üstüne sürtülmüş haşhaş veya çiğ tahin sürülür. Yumak yapılarak tekrar açılır...

Özel katmer sac'ı, iyi yakılmış maltıza konarak, üzeri yağlanır. Yufka şekline getirilmiş haşhaşlı katmer saca konarak, alt ve üstü "bişirgeç" (24) le çevrilmek suretiyle pişirilir... Sıcak iken ve arasına peynir koymak suretiyle yenirse daha leziz olur.

8) Ocak Bükmesi :

Katmer hamuru çok ince açılır. Ortasına kıyma, peynir, patates (v.b.) konarak iki kat yapıldıktan sonra sac üzerinde pişirilir. Yerken yanında hoşaf bulunursa garnitür görevini yapar...

9) Şepit :

Hamur açılabilirdiği kadar ince açılır, normal eb'adda daire şeklinde kesilerek sac üzerinde, fakat yağsız olarak pişirilir. Yerken üzerine tere yağı sürülür. "Şepit yağlama" da Afyonkarahisar'ın ünlü bir yemeğidir.

10) Bazlama :

Özellikle Ramazan'larda sahurda yapılır. Mayalı ekmeğin hamuru bir santim kalınlığında ve yufka şeklinde açılır. Sonra, sac üzerinde pişirilerek üzerine yağ sürülerek, ya da peynir, zeytin (v.b.) ile yenir.

k. MAKARNALAR :

1) Cimcik hamuru :

Mayasız hamur yufka şeklinde ince ince

açılır. On tanesi üst üste konarak ikişer santimlik şeritler halinde kesilir. Sonra karelere bölünür.. Bu arada içerisine konacak harç hazırlanır. Harç genellikle çiğ kıymadır... Kesilmiş olan iki santimetre karelik yufkanın ortasına iri bir nohut kadar harç konarak dört köşesi "cimciklemek" (25) suretiyle birleştirilir ve yağlanmış tepsiye sıralanır... Tepsi fırına verilererek "cimcik hamuru"nın kızarması sağlanır. Sonra kızarmış hamura et suyuna salınarak haşlanır... Servis, suyu ile birlikte yapılır. Üzerine sarımsaklı yoğurt, salçalı yağ dökülerek yenir.

2) Velense hamuru :

Un yumurta ile yoğrularak hamur edilir. Yufka şeklinde, fakat cimcik hamuruna oranla daha kalın olarak açılır. Üçgenler şeklinde kesilir... Önce sıcak suda haşlanır, sonra, suyu süzülerek servis yapılır. Üzerine sarımsaklı yoğurt, salça ve yağ dökülerek yenir.

3) Muska hamuru :

Cimcik hamuru gibi hazırlanır, ancak içerisine harcını koyduktan sonra muska şeklinde dürülür. Suda haşlanır, suyu süzülür, yoğurt, yağ ve salça ilâvesiyle yenir.

4) Ev makarnası :

Bu makarna evlerde bir kişi boyunca yenilebilecek miktarda hazırlanır. Bu nedenle kesim işi için tüm komşular ve akrabalar yardımı çağırılır. Gelirken kesimde kullanacakları bıçakları da evlerinden getirmek koşulu ile...

Yumurta ile karılan (26) hamura, irmik te katılır. Sonra açılır, 8 — 10 yufka üst üste konarak iki parmak eninde, şeritler halinde kesilir. Ortaya "meydan sofrası" (27) konur. Kadınlar sofranın çevresine sıralanarak ince ince, şehriye şeklinde keserler. Kesilen makarnalar, başka bir odedaki örtü üzerinde kurumaya terk edilir. Ken, kesim için ellerini çalıştıran kadınlar, dedikodu için de ağızlarını çalıştırmaktadırlar!...

1. PİŞİLER :

Pişi, İslâm Peygamberi Hazreti Muhammed'in, annesi Amine Hatun'un rahmine düştüğü günün yıldönümlerinde pişirilerek tüm komşulara ve dostlara dağıtılır. Bu işi

herkes yaptığı için halk bir de tekerleme düzenlemiştir, bu konuda :

"Al pişi'yi
Ver pişi'yi..."

Pişi şekilleri şunlardır :

1) Pişi :

Çörekli mayalı hamura özel pişi kokusu karıştırılarak yoğrulur. İyice kabarması beklenir. Sonra, daire şeklinde ve yarım santim kalınlığında yassıtılarak, içine yağ doldurulmuş ve ateş üzerinde bulunan, "Bişi diğani" (28) na salınır. Bir yarı kızarıncaya, "Bişi şişi" (29) ile öbür yüzü çevrilir. Böylece iki yanı da kızartılır.

2) Lokma :

Pişi hamuru, küre şeklinde ve ping-pong topu eb'adında şekillendirilerek yağa salınır. Kızarıncaya çıkarılır. Ya öylece ya da üzerine şeker kestirmesi veya toz şeker dökülerek yenir ve pişi ile birlikte dağıtılır.

3) Halka :

Pişi hamuru, simit şeklinde pişirilir. Ya öylece yenir, ya da lokma gibi şekerlendirilerek...

Pişi ile birlikte komşu ve dostlara da dağıtılır.

m. UN DAN ELDE EDİLEN YİYECEKLER :

1) Tatlılar :

aa) Pandispanya :

Yumurta özel teli ile çarpılır. Şeker katılarak tekrar çarpılarak kabarması sağlanır. Sonra un ilâvesiyle yeniden çarpılır. Kıvamını bulunca tepsiye dökülür ve fırına verilir.

Pandispanyanın istenildiği gibi pişip, pişmediğini anlamak için, "süpürge çöpü" ile kontrol edilir. Tepsinin ortasına sokulan çöpe, hamur yapışsa, pişmemiş, yapışmamışsa pişmiş demektir.

ab) Kurabiye :

Kızdırılmış yağ, özel gurabiye leğenine konur. Yağ, çarpılarak bembeyaz yapılır. Sonra sürtülmüş şeker ile un katılarak hepsi birlikte karıştırılır. Yuvarlak şekiller verilerek tepsiye sıralanır. Üzerlerine birer - ikişer adet badem içi konarak fırına verilir.

Gurabiye, genellikle nişan hediyesi olarak yapılır.

ac) Kedi külümbe :

Önce gurabiye hamuru hazırlanır. Sonra, süt ve yağla yapılmış başka bir hamur oklava ile açılarak yufka şekline getirilir.

Gurabiye hamuru, yufkaya sarılarak tepsiye dizilir. Özel "kedi külümbe cimbizi" ile şekillendirildikten sonra fırına verilir.

ad) Bisküvi :

Şeker, yumurta, yağ, karbonat, süt (veya yoğurt) iyi bir şekilde çarpılır... Sonra, un karıştırılarak yoğrulur... Özel kalıpları, ya da çay bardağı ile şekillendirilerek, yağlanmış tepsiye dizilir. Üzerine yumurta sürülür, birer - ikişer ceviz ya da fıstık içi konarak fırında pişirilir.

ae) Un helvası :

Una yağ karıştırılıp, tavada kavurarak "miyane" elde edilir. Şeker kestirilerek (30), miyanenin üzerine dökülür. Pişirilerken yenir.

af) Gırma helva (Tuz helva) :

Nişasta ıslatılarak tencereye konur. Üzerine şeker ve yağ ilâve edilir. Sonra kaşıkla sürekli olarak karıştırılarak pişirilir. Bilâhare kaşıkla parçalanarak iri tuz şekline getirilerek yenir... Tuza benzediği için çocuklar bu helvaya "Tuz helva" da derler.

ag) Hurma baklavası :

Halk dilinde; "Fırma baklağısı" şeklinde telâffuz edilir...

Un, yağ, su veya süt ve havanda döğülmüş ceviz içi iyice karıştırılır. Hurma şeklinde dökülerek, tepsiye dizilir. Fırında pişirildikten sonra üzerine şeker kestirmesi ilâve edilerek yenir.

ah) Höşmerim :

Un ile, manda sütünden elde edilen kaymak tencerede iyice pişirilir. Sonra, tavada kızartılır. Üzerine şeker kestirmesi dökülüp yenir. Höşmerim için Afyonkarahisar'da şöyle bir deyim vardır: "Aferim sana, höşmerim bana"

2) Haşıl :

Un, yumurta ile karıştırılarak yağda ve tavada kızartılır ve öylece yenir.

3) Kaygana :

Un ile yumurta yoğrulur. Dilimlenmiş

ekmeğin, altına, üstüne ve kenarlarına sü-
rülerek, içinde yağ bulunan tavada kızar-
tırılır... Kaygana fırında da pişirilir ve bu
şekilde daha lezzetli olur.

4) Arab - aşu :

İnce elekte elenmiş un, nişastayla karış-
tırıldıktan sonra su ilâvesiyle muhallebi
gibi pişirilir. Altı ıslatılmış büyük bir tep-
siye döküldükten sonra donması beklenir.
Yenirken yanında tavuk veya hindi suyun-
dan yapılmış çorbanın bulunması gelenek-
tendir.

★

2. BUĞDAY ÜRÜNLERİNDEN ELDE EDİLEN YIYECEKLER

a) GÖCE YEMEKLERİ :

1) Göce'nin elde edilişi :

Buğday çalkalanır (31). "Boyana"da
sürtülür. (32) Yıkanır, ayıklanır ve el
değirmeninde çekilerek (33) göce elde edi-
lir.

2) Keşkek :

Göce yıkanır, nohut, yağlı et, su ve tuz
ilâvesiyle kulplu "keşkek çömleği"ne ko-
nur. Akşam üzeri mahalle fırınına verilir.
Akşama kadar üzerinde ekmeğin pişirilen fır-
ının sıcaklığı ile ve yavaş yavaş, sabaha de-
ğin pişer. Sabahleyin fırından alınarak, so-
ğumadan yenir. Afyonkarahisar'da bir sa-
bah kahvaltısı niteliğinde olan keşkek ye-
nirken üzerine, eritilmiş tereyağı dökülür.
Çok lezzetli bir yiyecektir.

3) Göce köttüsü : (34)

Göce; düğü (35) ile karıştırılarak sıcak
su ile ıslatılır. Tuz ve nâne ilâve edilerek
yoğrulur. Köfte şekline getirilir. Özlenir.
Sonra suda pişirilerek yenir. Üzerine yo-
ğurt dökerek yenirse lezzeti artar. Çok kuv-
vetli bir yiyecektir.

4) Göce tarhanası :

Göce, yoğurt ve sütle yoğrulur. Bir yer-
de üç gün süre ile bekletilerek ekşimesi
sağlanır. Sonra, temiz bir yatak çarşafının
üzerine serilerek güneşe bırakılır. Bir süre
güneşte kaldıktan sonra eve alınarak kuru-
maya bırakılır. Kuruduktan sonra, ufalana-
rak ambara konur.

Göce tarhanasını pişirme şekli, öteki çor-

balıklar gibidir. Pişerken, üzerine konacak
bir miktar nâne lezzetini artıracaktır.

b) DÜĞÜ YEMEKLERİ :

1) Düğünün elde edilişi :

Bulgur boyana'da sürtüldükten sonra yı-
kanır. Kurutulur. Savrulur (36). Ayıkla-
nır. Değirmende çekilir. Sonra, kalburla
elenir. Kalburun üstünde kalanlar bulgur,
alta dökülenler ise "düğü" dür.

2) Sulu köttü :

Düğü, etle karıştırılarak, yumrukla iyi-
ce ezilir. Özleştirilir. Maydanoz, soğan ilâ-
ve edilir. Sonra bir lira eb'adında yuvar-
lak şekilde dökülür. Yağlı su ile pişirilir.
Yerken yağda kavrulmuş soğanla, salça dö-
külür.

3) Çullama köttü :

Düğü, et, maydanoz ve yumurta biribir-
leriyle karıştırılarak özleştirilir. Kadı budu
köfte şeklinde parçalara ayrılarak suda
haşlanır. Sonra, "ilistir" (37) ile suyu sü-
zülür. Yumurtalı una belenerek "diğan"
(38) da ve yağda kızartılır...

4) Düğülü dolmalar :

aa) İlibada dolması :

Düğü, çekilmiş göce ve tarhana birbi-
riyle karıştırılır. Yağ ile soğan birlikte
kavrulur. Kuru nâne ufalanır, avkılır... İli-
bada hafif haşlanır (çok haşlanırsa ölür ve
ve işe yaramaz) Sonra, hazırlanan harç,
haşlanmış ilibada ile sarılır. Tencerede pi-
şirilir. Yağ ve salça ilâvesiyle yenir.

ab) Sırt dolması :

Kurutulmuş patlıcanın sırt kısmı haşla-
nır... Düğü, et, soğan ve maydanoz karış-
tırılarak, yumruklanır. Muska şeklinde
sarılarak, üzerine yağ ilâvesiyle pişirilir.
Yerken yoğurt dökülürse lezzeti artar...

c) Bulgur :

1) Mercimekli Pılav :

Önce, yeşil mercimek pişirilir. Sonra,
bulgurla karıştırılarak birlikte pişirilir. Ü-
zerine yanmış yağ (haşhaş yağı) döküle-
rek yenir.

2) Sotta pılavı :

Önce, biber, domates, patlıcan, soğan
birlikte kavrulur. Sonra, bulgurla karıştı-
rılarak, pişirilir... (Devam edecek)

Halk Hikâyesi ve Türkülerinin Doğuşu :

Kiziroğlu ve Köroğlu

Derleyen : Mehmet GÖKALP

(Bu hikâyeyi babam 1327 doğumlu Mev-
lüt Gökalp'ten 19 Eylül 1971 günü, Orhan-
gazi'de teyble tesbit etmek suretiyle derle-
dim.)

Kars'ın Kizir köyünde yaşayan Kizir-
oğlu Mustafa Bey bir gün Kars'a gidip bir
kahveye oturdu. Kahveciden bir bardak
çay istedi. Çay gelince bir yudum alıp kal-
dırdı bardağı yere vurdu ve kırdı. "Bana
demli bir çay yap.." dedi kahveciye. Kah-
veci ikinci bardağa demli çayı koyup Ki-
ziroğlu'nun önüne sürünce Kiziroğlu yine
bir damla içti ve kaldırıp bardağı yere çar-
pınca kahveci hışma geldi :

"— Be hey yiğit, ne diye benim bardak-
larımı kırıyorsun? Kendine güvenin, bir
marifetin varsa Çamlıbele git, oraka Koç
Köroğlu var, onunla düğüş de kuvvetini
göster!" dedi. Bu söz üzerine Kiziroğlu
Mustafa Bey halı heybesine azığını koyup
Ala - paça kıratına çerkes eyerini yerleş-
tirdikten sonra Erzurum üzerinden gün
batısı Çamlıbele doğru revan oldu.

Günlerden bir gün Çamlıbele varıp Kö-
roğlu'nun huzuruna vardı. Onunla bir mey-
danda dövüşmek istediğini haber saldı.

Köroğlu baba yiğitlerini toplayıp meyda-
na Kıratı ile çıktı ve Kiziroğlu ile cirit
cengine tutuştu. Kiziroğlu gayet iyi at bi-
ner ve cirit atardı. Köroğlu onunla bir pehl-
van; aklına yetmiş iki hileden biri geldi :
Köroğlu genişçe bir hendek kazdırmış, üze-
rini ince dallarla ve yapraklarla örtmüştü,
kavgada biraz dara geldi mi atını bu hen-
dekte atlatır, peşinden gelen de onu takip
eder, atını sürer de hendekteki su çukuru-
na düşerse gülünç olur, meydandan mağlûp
ayrılırdı.

O gün de Köroğlu böyle yaptı : Kıratını
hızla önceden kazdırıp üzerini hafifçe ört-
tüğü hendeğe doğru sürdü ve atını atlattı.
Köroğlu'nun yiğitleri öyle sanıyorlardı ki
Kiziroğlu şimdi atıyla beraber su hendeği-
ne düşecek!.. Ama ne gezer. Kiziroğlu'nun
Ala-Paca Kıratı hendeği Kıratın atladığın-
dan iki at boyu uzağa atladı. Bunu gören
Köroğlu Kiziroğlunu telef etmek, ortadan
kaldırmak yollarını araştırmağa koyuldu.

Ertesi günü doksan dokuz keleş (yiğit)
ini cem'ederek dedi ki :

— Van tarafında, Van gölü içinde Ak-
damar adında bir adada dil bilen bir kuş
varmış. O kuşu her kim bulup bana getir-
irse benim baş keleşim odur. Bu söz
üzerine doksan dokuz keleşten Kiziroğlu
Mustafa Bey ileri çıkıp :

— Ben orayı bilmiyorum. Bilen bir ke-
leş bana katarsanız o kuşu bulup ancak
ben getirebilirim, diye söyledi.

Kiziroğlu konuşurken Ayvaza doğru ba-
kıyordu. Düşünmüş olacak ki, Ayvaz be-
nimle gelirse beni kolayca Köroğlu telef et-
tiremez.

O zaman Ayvaz ayağa kalktı ve dedi ki :

— Orayı ben bilirim, sizinle de gelirim,
deyince Köroğlu :

— Ben Ayvazı size katarım, dedi. Ay-
vaz ile Kiziroğlu Mustafa Bey atlarına bi-
nip yola revan oldular. Bir gün, beş, on
gün derken, İran tarafındaki Hazer deni-
zine yaklaştılar ve denizin kıyısında çadır-
larını kurdular. Aradan bir zaman geçti bir
türlü adaya gitmek için bir yol bulamadı-
lar.

Bir gün baktılar ki kuvvetli, yüklü bir
bezirgân geçiyor. Bu geçen bezirgânın Ma-
maç bezirgânı adında zengin bir bezirgân
olduğunu öğrendiler. Mamaç bezirgân'ın
doksanyüz devesi yüklü olarak İran'dan
Turan'a, Türkiye'ye tüccar malı götürüp
getirirdi. Kendisi de yiğit bir adamdı. Mus-
tafa Bey dedi ki :

— İsterse dünya yıkılmış olsun ben bu
develerdeki mücevheratın hepsini alaca-
ğım!.. Ve yola çıkıp develerdeki mücevhe-
ratı aldı, Mamaç bezirgânı da bağlayıp
yola saldı. Mamaç bezirgân İran'a gidip
Acem Şahına mallarının yolda alındığını
haber verince Acem şahı :

— Ya ben bu memleketten gitmeliyim
yahut ta o eşkiyalar yakalanıp gelmelidir,
diye emir verdi. Köroğlu'nun kolu gelip
buralara mı yetmişti, diye de ökelendi. A-
cem şahı en namlı pehlivanlarını topladı
ve Mamaç bezirgânı da katarak Kiziroğlu'
nun üstüne gönderdi. Gecenin birinde Kizir-
oğlu ve adamlarının çadırlarını sarıp ya-

takta uyurlarken bunların hepsini yakaladılar, kollarını bağladılar.

Ayvazı ve Kızıroğlu Mustafa Beyi alıp İran'a götürdüler. İran'da her ikisini de hapsedtiler. Kadılar mahkeme divanı kurup Ayvazla Kızıroğlu'nun idamına karar verdiler. Darağacında asacaklardı.

Emir verildi : Darağaçları hazırlanıp işlek bir meydana konuldu. Dört etrafa ilânat verildi, tellâllar bağırıldı. Her taraftan beyler, büyükler, halk, askerler toplandı. Sanki bir deniz dalgalanıyormuş gibi ovada bir topluluk meydana geldi.

Ayvaz ile Kızıroğlu'nun yakalanmış olduklarını önceden haber alan Kızıroğlu derhal Demircioğlunu, Köse Kenan'ı, ve dört keleşini alıp İran'a doğru hızla yol aldı... İran'a vardı ki ne görsün :

Bütün halk, beyler toplanmış, darağaçları kurulmuş!

Kızıroğlu tebdilî kıyafet edip âşık elbise sine bürünmüştü. Hemen meydana varınca Köse Kenan'ı bir taraf yerleştirdi, Demircioğlunu ve İsabalıyı bir tarafa, öteki keleşlerini de başka başka yerlere yerleştirip elinde sazı, âşık kıyafetinde ortalarda gezmeye başladı.

Kızıroğlu halk arasında gezinirken Şahın yanına taraf gidip sazın püsküllü tarafını Şahın kafasına değirdi. Neye uğradığını anlayamayayan Şah başını kaldırıp bakınca gördü ki bir âşık... Dedi ki :

— Âşık gel buraya... Bizim iki tane idamlık adam var. Bunlar darağacınacekiler. Bunları iyi bir şekilde, iyi bir hal ile darağacına çekersen sana dünyalığın verilir, ahretine karışmam, dedi.

Kızıroğlu zaten böyle bir fırsat beklemekteydi. Şah'tan böyle bir teklif gelince içinden sevindi :

— Hay hay Şahım, hay hay paşam. Bu benim asıl işim. Zaten ben esasen cellâdım dedi ve destur alıp sazını koltuğunun altına sıkıştırarak gidip darağaçlarını şöyle bir muayeneden geçirdi. Sonra gidip idam olacak adamlarını (Ayvaz ile Kızıroğlu'nu) gördü. Ayvaz, Kızıroğlunu tanıdı ise de tanınamazlıktan geldi. Fakat Kızıroğlu Mustafa Bey katiyen Kızıroğlunu tanıyamadı. Çünkü aklına Kızıroğlunun Çamlıbelden buralara geleceği geçmezdi. Tanıyamayınca Kızıroğlu Kızıroğluna taraf döndü :

— Bir ricam var bey sana, bu ricamı

kabul eder misin? dedi. O da :

— Buyurun dedi, kabul edeceğim. Madem ki idam edeceğim, yiğine son sözünü, son arzusunu sormak şanımdandır, her ne söylersen kabul, diye cevap verdi. Kızıroğlu bunun üzerine dedi ki :

— Ayvaz bana emanettir, Ayvazı ben den evvel asma! İlk önce beni as, benim peşimden de Ayvazı as ki Ayvazın asıldığını ben görmeyeyim.

Fakat âşık kıyafetindeki Kızıroğlu yine Ayvaza taraf gidip sicimin ilmiğini onun boynuna geçirince Kızıroğlu :

— Hele bak, ne zalım adam imişsin... Ben dedim ki Ayvaz bana emanettir, önce beni as sonra da Ayvazı as. Sen yine Ayvazı asmağa kalkışıyorsun! deyince Kızıroğlu ilmiği Ayvazın boynundan çıkardı.

— Çıkarın bunu şuraya, bu delikanlı boğulacak yahu.. Böyle iş mi olur? deyip "getirin öteki adamı" diyerek Kızıroğlunu gösterdi.

Kızıroğlu Mustafa Beyi darağacının altına getirdiler. Onun boğazına ipi taktı. Kızıroğlu "hık, gık" eder etmez :

— Yahu adamı boğacakmış, açm boğazındaki sicimi!.. diye bağırdı. Sonra yine: "Getirin öteki adamı." diye gürlledi. Kızıroğlu yine telaşa kapıldı :

— Hale bakın... Bu adam önce beni ascağı, yine Ayvazı asmak istiyor önce, dediyse de tekrar Ayvazı darağacının altına getirdiler. Kızıroğlu ise yerinde hırsmından ağzından köpükler fıskırıyordu.

Ayvazın boğazına yağlı sicimi geçirdiler. Kızıroğlu :

— Durun be, az kalsın adamı boğacaktır, açm ilmiğini... diye bağırdı. Şah bu manzaraya bayıldı. Hemen heyecanla yerinden kalkıp Kızıroğlu'nun yanına geldi, onun elini sıktı :

— Bravo âşık! Bundan sonra sana âşık, sair, molle demem. Senin gibi böyle usulü ile adam asan cellât görmedim. Bundan sonra sen yanımda cellâtbaşı olarak kalacaksın. Maaşını da fazlasıyla vereceğim. Bu şekilde adam asmak suretiyle beni ve bütün halkı heyecana getirdin.

Sana hayran oldum. Deyince o zaman Kızıroğlu :

— Şahım, iki hane türküm var, onu söyleyeyim de sonra bu iki adamı asayım, diye rica etti. Şah bu teklifi kabul edince

Kızıroğlu sazının dokuz teline düzen verip dedi ki :

*Yüreğim oğrudur oğru
Çiğerlerim doğru doğru
Bir tarafta Deli Hoşlu*

*Vur diyende vurmaz mısın
Kır diyende kırmaz mısın
Dur diyende durmaz mısın?*

*Meydana salmışım hal
Almışlar mücevher malı
Bir tarafta İsa Bali*

*Vur diyende vurmaz mısın
Kır diyende kırmaz mısın
Dur diyende durmaz mısın?*

*Bu dünyada çekmem gamı
Felek aldı devran demi
Bir tarafta Köse emmi*

Deyip sazını koltuğunun altına aldı ve bir işaret verir vermez maiyetindeki keleşler sinmiş oldukları köşelerden yahn kırılıç ortaya çıkıp kılıç çalmaya başladılar. Kızıroğlu da atık davranıp şahın omuzuna oturdu ve; duruma öfkelenen şaha :

— Şahım gafil olma! Dört taraftan kılıç vuranlar benim keleşlerimdir. Ben de Kızıroğluyum. Bana va'd ediyor musun bizleri serbest bırakacağına? Bundan sonra Kızıroğluna ve keleşlerine dokunmayacağına? deyince Şah :

— Kızıroğlu sen misin? diye sordu. O "Evet benim" deyince "Va'd ediyorum bundan sonra senin hiç yakın ülkene gelmeyeceğim, seni de serbest bırakacağım, istediğini de vereceğim." dedi. Kızıroğlu dönüp silâhşör keleşlerine "Durun!.." diye emir verdi, onlar da durdular. Şah da Kızıroğlu ve adamlarını affetti. Bir meydan kuruldu. Bütün beyler gelip onun elini öptüler. Şah da : "İşte Kızıroğlu budur, böyle bir arslanı, böyle bir baba yiğidi biz affettik. Kendilerine hiç bir ceza verilmeyecektir." dedi. Kızıroğlu da adamlarını toplayıp verilen hediyeleri alarak Çamlıbele geldi ve rahatına kavuştu (1).

(1) Kızıroğlu Mustafa Beyin bir bölümü için bakınız T.F.A. Sayı : 103 Mart 1958, Cilt: 5, Sayfa: 1646 — 1648.

Bize gelen KITAPLAR

● Duren ABACI : "Çokum Bilik". İçel bölgesi halkının dil, örf, âdet, sanat ve folkloruna ait incelemeler. I. kitap. İsteme adresi: P.K. 302, Mersin. 20 x 14 Cm. boyunda, 16 sayfa, 5 lira.

● Kemal DEMİRAY : "Batı Dilleri Sözcüklerine Karşılıklar Kılavuzu". TDK Yayınları : 355. 20 x 14 boyunda, 72 sayfa, 5 lira.

● Prof. SINANOĞLU, SARAÇ, ÖZDEMİR : "Batı Kaynaklı Sözcüklere Karşılık Bulma Denemesi". TDK Yayınları, I. Kitap. 20 x 14 boyunda, 86 sayfa, 5 lira.

● Tâlat S. HALMAN : "Eski Mısır Şiiri". Eski Mısır hakkında geniş bilgiyi kapsayan 40 sayfalık önsözle birlikte. T. İş Bankası Kültür Yayınları, Edebiyat Dizisi: 26. 20 x 14 boyunda, 158 sayfa, 10 lira.

● İsmayıl Hakkı BALTACIOĞLU : "Türk'e Doğru". Baltacioğlu'nun çeşitli tarihlerde yazdığı, sayısı 110 u bulan Türk Kültürü'ne ait ilginç yazısı. T. İş Bankası Kültür Yayınları, Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi: 14. 20 x 14 Cm. boyunda, 428 sayfa, 20 lira.

● Dilâçar, Ağakay, Aksoy, Arısoy, Ül-kütaşır, Bayaz, Püsküllüoğlu: "Türk Dil Kurumu'nun 40. Yılı". Kurum'dan önce, Kuruluşundan sonra, Kurultaylar, Kökleşme, Olgunlaşma ve etkinlik dönemi, Kurum'la ilgili bilgiler, Kurum'un amacı ve çalışma kolları, Yayınları, Kitaplığı, Ödüller. TDK Tanıtma Yayınları, Çeşitli konular dizisi 17. 17.5 x 13.5 boyunda, 188 sayfa, 10 lira.

● Prof. Dr. Vecihe HATİBOĞLU : "Türkçenin Sözdizimi". TDK Yayınları; 353. 19,5 x 13,5 boyunda, 208 sayfa, 10 lira.

● Özcan KANDEMİR : "Büyüme Çocuğu". Şiirler. Mayataş Yayınları, Şiir Serisi : 1. İlaveli 2. baskı. 20 x 12 boyunda, 76 sayfa, 7,5 lira.

Hocam Eflâton Cem Güney

Yazan : Vehbi Cem AŞKUN

Istanbul Millî Eğitim Müdürlüğü büyük bir kadirbilirlik göstermek suretiyle çok yerinde bir harekette bulundu. Eflatun Cem Güney, her yönüyle duyan bir yüreğe, düşünen bir başa sahiptir.

O, Sivas'ın temiz bir çocuğudur. Sivas sultanisinden tek başına mezun olmuştur. Yaşantısındaki teklîğin başlangıcı budur. Bana, "Vehbi ben CEM'i aldım, perişan oldum, bâri sen almasaydın. Sahibine vefası olmıyan bir addır" demişti.

Benim "Cem" takma adımı seçkin bir ozan olan çok sevdiğim Ebet Mahir Yalnız verdi, Kullanmıyordum. 1929 yılında İzmir rihümüne çıktığımda bir seyyar börekçinin vitrini üzerinde şu adı okudum : "Ahmet Vehbi". Şimdi İzmir basımında çıkacak yazılarımı bu adam yazacak dedim ve hemen "Cem" takma adımı kullandım. Sonra bir nüfus müdürü arkadaşım bu takma adımı nüfus kütüğüme ve nüfus kâğıdına da işledi.

Ben ilk öğrenimimi Sivas sultanisinde yaptım. Bu okullar 12 sınıftı. İlk kısmı beşte biter, orta kısmı altıncı sınıfta başlardı. 1924 - 1925 yılında altıncı sınıfta idim ve Türkçe öğretmenim Eflâton Cem Güneydi. Bendeki kabiliyeti sezen ve üzerimde duran tek Hocam Eflâton Cem Güney'dir.

O, benim öğretmen okuluna girmemi bile istemiyordu. Ondan gizli olarak sultani ile ilgimi kestim. Fakat ne o benimle, ne de ben onunla ilgimizi kesmedik. İlk İzmir öğretmen okulunu bitirip bir genç öğretmen olarak Samsun'da kendisini ziyaret ettiğim zaman, bir kiraathanede öğretmenlere : "İşte size çiçeği burnunda bir muallim" demişti.

Bana : "Sen benim hocalığının müsveddelik zamanına geldin. Sana eserim diyemiyorum," demişti. Ben de ona : "Ben aldığım feyzi inkâr etmiyorum. Bugünkü edebî zevkimin kaynağı sensin, senden başka bir edebiyat öğretmenim yoktur" dediğim zaman, hakkımda yazdığı bir yazıda : "Vehbi Cem yarı adaşım, tam eserim" dir demişti.

Gerçek de budur. Yıllarca birbirimizi u-

nutmadık. O evlât kaybının acısıyla yarıp yakılırken, ben ana, iki eş ve bir kardeş acısıyla yandım, yakıldım.

Güney içli bir ozandır. Başına geleceklere önceden sezmiş gibi bir şiirinde bakın neler söylüyor :

ELEM MADALYALARI

— K A D E R —

Gurbetten gurbete düşen gönlümü
Gölgeler бүrүdү gamdan, kederden,
Bin kerre arattı bana ölümi,
Nasıl öc almali bilmem kaderden?

— F E L E K —

Elemsiz geçmeyen bu ömrü artık
Vallahi usandım sürüklemekten,
Bu gam dünyasında belki yaşadık,
Intikam alsaydım kahbe felekten.

— B A H T —

Kumral saçlarımın telleri kadar
Gönlüme cefadan madalya taktım,
Her başa bir tuzak kuran bu diyar
İçinde gülmedi şu kara bahtım.

Eskişehirde öğretmenken işgale uğrayan bu şehrimiz karşısında duyulan acıyı dile getiren müstesna bir deyişinden bir dörtlük :

Ufukdar neden kızıl acep akşam sultanı
Yetimlere yakuttan saraylar mı kuruyor ?
Yoksa Tanrım bu bahar Türk'ün dökülen kanı
Seller gibi çağlarken gönüller mi vuruyor ?

Sivas'a Kayseri sultanisinden gelmişti. Mütareke yıllarının bir kandil gecesini de şöyle dile getirmişti :

Bu gece ramzanın ilk mübarek gecesi,
Bulutlardan örülmüş ayın tül feracesi,
Bedirler güzelinin istikbaline çıkan,
Türlü minarelerden semalara yok bakan,
Kalbe hicran işleyen karanlıklar çok derin,
Hangi kanlı halite göktü ufkuna şehrin.

O, istibdat döneminde Sivas'a sürülüp orada hayata gözlerini kapayan İsmail Sa'fa'yı da gönüllemişti. O tarihlerde bir caminin avlusundaki mezarlıkta yatan şairi o cami yıkılınca oradan çıkardı ve Ali ağa camisinin mezarlığına naklettirdi. Öğrencileriyle düzenlediği törenin manzum anısı da şudur :

Adını da silmiş mezar taşından,
Dert veren yılların vefasız eli,
Güldüren olmamış aziz başından,
Şu kara toprağa düştün düşeli.

Gurbetlerde kalan yetim türbende
Hani ağlayanın zavallı Safa,
Yattığın gölgeden bir yükselsen de
Baksan ki dünyada kalmış mı vefa?

Gönlünde işlenen hazin mısralar,
Ne de tez kurumuş şen dudaklarda,
Peyami'den başka yadedenin mi var?
Ne yazık ki o da çok uzaklarda.

Dilsiz feryadınla dolan gönlümü
Kabrinin üstünde açtım Allaha,
Ne kadar özledim bilsen ölümü,
Kanımı akıtsam girmem günaha.

Bu olaydan rahmetli Peyami Safa'nın haberi yoktu. Ankara'da görüştüğümüzde anlattım. Bana : Yahu Eflâton'la her zaman beraberiz, bana bundan hiç sözetmedin" dedi ve Türk Düşüncesi'nin bir sayısını buna hasretti.

Onun folklorculuğundan şairliği önce gelir. İşte size güzel bir deyiş daha :

SEVDA YEMİNİN

Üç yıldır göğsüne yaslanan başım
Bir kaya üstünde sızlıyor şimdi,
Dağları eritti dökülen yaşam,
Sevip de terkilmek reva mı idi?

Bir kızıl alev mi sevgide dinin,
Ta içten tükendim bak yana yavaş;
Bu mıydı vefasız sevda yeminin?
Ölümden teselli arattın bana..

O, folklor çalışmalarına başında bulunduğu "Duygu ve Düşünce" dergisiyle başladı. Ruhsatı'yi ilk tanıtan kalem odur. Bu araştırmasını Erzurumlu Emrah'a ilişkin derlemesi izledi. Sivas Türk Ocağı yayınları arasında çıkmıştır.

Samsun'da öğrencilerinin çıkardığı "Yürüvüş" dergisine beni de çağırmıştı. Sonra Kütahya, Afyon basımında da çok yazıları çıktı. Mesleki de onun kalemiyle gün ışığına çıkmıştır. Öbür halk ozanlarına ilişkin de pek çok yazıları vardır.

İstanbul'da kendini tamamen halk öykülerine verdi. Hakkı olarak "Masal Babası" unvanını aldı. Bununla beraber şair ruhu hiçbir zaman varlığından bir şey ek siltmedi. Dertli Kaval'da bu ruh, bir şiir oldu aktı.

Edebiyatımızda Recaizade'den sonra To-

kadzade Şekip ve Eflâton Cem Güney unutulmaz talihsizler arasına girdiler. Dertli Kaval rahmetli oğlu Çetin ile derledikleri bir halk öyküsüdür. Burada baba ile oğulun bir peteği işliyen güçleri vardır. Fakat sonu acıdır. Çünkü Güney'in şair ruhu bu öyküyü bir ağıt yapmıştır. İşte birkaç sözcük :

"Geride kalanlara başlarını sokacak bir göz dam kuramadım ama, sana serviler şehrinde kutu gibi bir oda yaptırdım. Uyu güvercinim uyu.

Artık burada benim de bir işim. kalmadı. Günüm, gecem sayılı. Yakında yanına geleceğim. Kapını çalarsam, kapını çalarsam uyan güvercinim, uyan..."

Bu içli duygular beni de duygulandırdı ve kendisine şöyle seslendim :

Sanma ki dünyada kimse bahtiyar
Sevilen hayatın bilmem nesidir?
Ne ağla, ne ağlat, yanma okadar,
Bu kahbe kaderin bir cilvesidir.

Ulu dağ üstünden eksilmek bulut,
Metin ol sabrında sen seni avut,
Yaşayan var iken öleni unut,
Bu sana kaderin bir cilvesidir.
Sağdır topraklar, duyulmaz sesin,
Nasibi sonuçta budur herkesin,
İçine azıcık serinlik gelsin,
Bu ömre feleğin bir cilvesidir.

Hocamızın çilesi henüz dolmadı. Yıllardan beri eşinin de devasız derdi iki yavrusu ile onun içini bir kurt gibi oymaktadır. Yazıları ne kadar tatlı ve cana yakın bir nitelikteyse, ders anlatışı da o kadar tatlı ve güzeldir. Şiir gibi konuşur, en ağır davan şairlerini usta bir ağzın en duysak sesiyle dile getirir. Her bakımdan usta bir kaleme, duysak bir yüreğe sahip bulunan Hocamız, eşine az rastlanır bir de öğretmendi. Edebiyat öğrenciye bedii bir zevk sağlamaktır. Ben şahsen bunu bundan 48 yıl önce aldım ve onun başladığı yoldan yürüterek Sivas'a iki cilt Sivas Folkloru ile, Sivas ve Tokat'tan derlediğim Emrah ve Ruhsatı'yi yazdım. Bunlara Sivas Sultanı Kadı Burhaneddin ile Sivas kongresi'ni ekledim. 1938 den beri de Sivas gazetelerinden kalemimi çekmedim.

Sayın Hocam Eflatun Cem Güney'e daha pek çok yıllar ve sağlık içinde ömür, hastasına da şifalar dilerim.

Yazan : Rıza YETİŞEN

Sancıyı tutmuş gebe bir kadının sancılarını herkes paylaşmış görünür; doğumu heyecanla beklerler. Doğum haberi, köy ve çevresinde çabucak yayılır. Lohusayı görüp geçmiş olsun demek, onun acısını unutturmak için her kadın can atar; çünkü doğurmanın ne demek olduğunu bilirler.

Doğumun hemen ardından şöyle konuşmalar alıp yürür :

— Gız, Dudu! Hızır emminin gızı Güccük Bahar doğurmuş!

— Neyi olmuş gız?

— Oğlu olmuş oğlu.

— Abaa! Gene mi oğlan doğurmuş!

maşşalla...

Bir başkası :

— Keleeş! Cezveyne ne götürüyon?

— Güccük Bahar oğlan doğurmuş da ona gayfa götürüyon.

— Ben hiç götürmek istemiyon emme, Hızır emminin hatırı var; ben doğurunca eşikten bile bakmadı, bir çorba bişiriyim de götürüyüm barık.

Bir üçüncüsü :

— Bahar doğurmuş da ona yoğurt götürüyon.

— Öyle mi gız!? Dün aşılıktta (zeytinlikte) gördüm de, zeytinlerin dibini çapaıyordu...

Bir kaç saat içinde bütün köy kadınları böylece kahve, çay, yoğurt, çorba, pekmez ve başka yiyecek (badem, üzüm, ceviz, fındık, fıstık gibi çerezler) götürerek ziyarette bulunurlar. Bu ziyarete yalnız gelin ve kadınlar giderler.

Ev sahibi ziyaretçileri karşılamak üzere önceden hazırlanmıştır. Her gelene ve bütün köylüye *gövent* veya *güvent* dağıtır. *Güvent*, doğum münasebetile kövlüve dağıtılan şeker, lokum, leblebi şekeri gibi müjde armağanlarıdır.

Gelen konuklar, hem geçmiş olsun makamında, hem de hastayı oyalamak üzere içkilik veya içkisiz (ekseriya içkili) eğlenirler, çalın çağırırlar ve oynarlar. Çalgıları dümbelek veya leğenden ibarettir. Oyunları da kadın zeybekleridir. Yenilerde ciftetelli gibi "Uckur peşkir havaları" dedikleri şehir işi oyunlar da oynanmaya başlanmıştır. İçkiyi ev sahibi hazırlıyacağı için

fakir ev sahipleri tedarik edemezler; fakat oralarda da mahzunluğa meydan verilmemek üzere, ziyarete gelenler içki de getirirler.

Bu eğlentiye erkekler müstesna - çocuk çocuk da katılabilir. Eğlenti maksadı ile bazı becerikli kadınların meddahlık, taklit ve gevezelikler gibi şakalarda buldukları da görülür. Bu eğlenti akşama kadar devam eder. Bundan sonraki günlerdeki ziyaretler daha çok bebeğe bir hediye götürmek için yapılır; hemen her aile bir hediye ile gider.

Her köyde olduğu gibi bizim Naldökende de kendilerinden bir ebesi vardır. 96 yaşındaki Döndü Bibi tecrübeli bir ebedir. Köyün bütün doğumlarında bulunmuştur.

Ad koyma

Bir kaç gün içinde çocuğun adı konur. Ad koyma için bugün bir tören yapılmakla beraber, eskiden yapıldı. Eve, delerden biri ile bir kaç komşusu çağırılır, bir de yemek hazırlanır, bu içkili ve eğlenceli de olabilir - çocuk velisinin durumuna göre - veya yalnız birer kahve içilerek te yapılır.

Dede çocuğu kucığına alır ve üç defa: Peygambere selavat - sallı âlâ Muhammet, adı . . . olsun, der; akibeti hayır olsun, diye okur. Orada bulunanlar hep beraber hayır olsun derler. Dede : Hayırlı uğurlu olsun, yaşı uzun olsun diyerek çocuğu babasına verir ve böylece adı konmuş olur.

Köylerde kullanılan isimler az çeşitli olduğu için, hemen herkese birer lâkap takmak ihtiyacı bir gelenek halinde öteden beri hissedilmiştir. Doğan çocuklara verilen esas isimler ekseriyetle onun sülâlesi büyüklerinin adlarından seçilerek verilir ve yabancı ad takılanlar kınanılır.

Lâkapların belirlişine gelince; bu da çocukluktan başlar. Meselâ adı verilen soy büyüğünün bir lâkabi varsa ve torununun o büyüğü andırır bir tarafı beliriyorsa isimle birlikte lâkap ta küçüğe bir hatıra halinde intikal eder. Çolaklık, solaklık, renk, körlük gibi vasıflar, huy, çeşitli olaylar gibi sebepler de lâkaplaşır.

Adı konulan çocuk, annesile birlikte kırk gün "Kırklı" sayılır ve türlü yasaklara

Yazan : İ. Hakkı SOYYANMAZ

Merhum Sandıkçı Mehmet'in geleneklerimiz ile ilgili hikâyelerinden bir örnek vererek, geleneklerimiz ile ilgili diğer konuları gelecekteki yazılarıma bırakıyorum.

Olay; Osmanlı - Rus Savaşı'ndan çok önceki zamanlara aittir. Edirne'nin Taşlık semtinde oturmuş, zamanının sayılır kabadaylarından, "Hacı Ruşit"e mahalle kabadaylarının elbirliği ile yaptıkları büyü'yü anlatır. Olay, halk deyimleri ile de süslenmiştir.

Hacı Ruşit, zamanın kabadayları arasında, hatırı sayılır, kelle kulak yerinde, iri kıyım bir kimse imiş. Hile hurdadan hoşlanmaz, ciddi sert mizaçlı, burnundan kıl alınmaz, yanında gençler gülemez, kötü kelâm konuşamazlarmış. Varlığı yerinde olup, bir kimseye yardım olarak vermiş olduğu parayı geri almaz, iltifat edeni terslermiş. Bir kaç kuvvetli gencin kımıldatamayacağı kayayı tek başına yerinden sökecek kuvvete sahipmiş. Karısına karşı da son derece

tabi olur :

1 — Kırklı anne yatarken sırtını çocuğa dönemez. Döndüğü taktirde çocuk sararıp solar. Böyle bir sararma görüldüğü taktirde, iyileşmesi için çocuğun üstüne sarı yağlık örterler.

2 — Kırklı çocuk yalnız bırakılmaz. Bırakılırsa kuş boğar, ağız ve burnundan kan gelirmiş.

3 — Çocuk sudan geçirilmez (çay, dere, deniz ve başka), geçmek mecburiyeti varsa; çocuk erkekse, suya para atılır; kız ise, iğne atılır. Başka suretle geçmek uğur sayılmaz.

4 — Çocuk, ölüye ve mezarlığa götürülmez.

5 — Yeni doğurmuş bir kadının yanına götürülmez; götürülürse kırk basar ve iki çocuktan biri muhakkak ölmüş.

6 — İki kırklı anne aynı anda aynı yoldan geçemezler. Geçmiye mecbur kahrılarsa, her hangi bir üç yol ağzında birbirlerinin çocuğunu emzirirler ve birbirlerine eski verirler (eski: para, iğne bez ve gümüş gibi şeylerdir).

7 — Çocuğa kırkından önce sabun sürülmez.

titizmiş. Başka komşu kadınlar gibi, yemek tenceresini ateşte bırakıp, örekesini kapıp, komşuda çene çalan kadınlar yanına salmazmış.

Durumu bilen komşu kadınlar, kadına acıyıp, Hacı Ruşit'i yumuşak huylu yapmanın çarelerini arayıp dururlarmış. İçlerinden bir tanesi, "Gömlek çevirelim". Demiş. İnanca göre, kimin gömleği hayvana giydirilirse, o kimsenin huyları, o hayvana benzemiş. Kuzu'da çevrilirse, kuzu gibi, öküz'de çevrilirse, öküz gibi olurmuş. Deyip, Hacı Ruşit'in gömleğini komşunun ahırında, merkep'e giydirmeye karar vermişler.

Cuma selâsi okunurken, erkeklerin cami'ye gittiği zamanda, Hacı Ruşit'in don ve gömleklerini, merkebe giydiren, bayramlık yeşil sarığını da merkebin başına dolayıp, ahır içinde dolaştırmaya başlamışlar. Âdet olduğu üzere, yedi cuma tekrar edilmesi şartmış. Durumdan ev sahibi erkeğin haberi olmuş. Bir cuma camiye gitmeyip, ne yaptıklarını, nasıl yaptıklarını gözetlemiş. Durumu Hacı Ruşit'e bildirmeye karar vermiş. Yanına sokulup, söyleyeceği şeyi kuzumaması ve görünce ses çıkarmaması için ağzından söz ve yemin almış. Sonra da, gördüklerini anlatıp, gelecek cuma için, beraberinde götürüp, gözetlemeye karar vermişler.

Cuma günü, camiye gidiyoruz, diye evlerinden çıkıp, ahırın tavanına çıkmışlar. Selâ okunmaya başlayınca; Hacı Ruşit'in karısının elinde don-gömlek ve bayramlık yeşil sarığı, yanında diğer komşular ahıra dolup, merkebi sökmüşler. Don ve gömlekleri giydiren, başına da sarığını sarıp, yularından çekip, ahır içinde dolaştırmaya başlamışlar.

Önce, komşu Ayşe Molla, merkebin iki kulağına da ayrı ayrı okuyup üflemiş. Yularını karısının eline verip : "Çek bakalım Hacı Ruşit'i" demiş. Ayşe Molla'nın ve komşu kadınların söylediklerine, karısı hem merkebi çekip, hem de cevap vermiş.

Komşular : — Kimi çekiyorsun komşum ?

Kadın : — Hacı Ruşidii!..

Komşular : — Hacı Ruşit ne oldu?

Kadın : — Merkep oldu, (Yedi defa).

Komşular: — Seni komşuya salıcak mı?
Kadın: — Salıcaak!...
Komşular: — Sana yemek yapıcak mı?
Kadın: — Yapıcaak!... (Yedi defa)
Komşular: — Tavuklara bakıcak mı?
Kadın: — Bakıcaaaak!.. (Yedi defa).
Komşular, ne kadar kadının yapması gereken işler varsa, hepsini sayıp, bakır içine su koyup, kadının eline vermişler. O da, merkebe içirmiş. Merkez suyu içtikten sonra, Ayşe Molla gelip, bir eli ile merkebin kulağından, diğer eli ile kadının kulağından tutup:

Ayşe Molla: — Hacı Ruşit suladın mı?
Kadın: — Suladım!...
Ayşe Molla: — Soğuk mu verdiin?
Kadın: — Soğuuuk!..
Ayşe Molla: — Dondurduun!..
Ayşe Molla: — Sıcak mı verdiin?..
Kadın: — Sıcaak!..
Ayşe Molla: — Yandırdın!..
Ayşe Molla: — Ilık mı verdiin?..
Kadın: — Ilık!..
Ayşe Molla: — Kandırdın!..
Ayşe Molla: — Hacı Ruşit kandı mı?
Kadın: — Kandı!..
Ayşe Molla: — Kolamı dolandı mı?
Kadın: — Dolandı!..
Ayşe Molla: — Kulakları sallandı mı?
Kadın: — Sallandı!..
Deyip, tekrar kadın merkebi gezdirmeye başlamış. Kadınlar da;
— Çanakları kim paklar?
— Hacı Ruşit!..
— Kulakları kim sallaaar?
— Hacı Ruşit!..
— İşit duy bunuuuu!... İşitit
— Hacı Ruşit!..

Dedikten sonra da tekrar yedi kere merkebin kulağına, isim koyar gibi, Hacı Ruşit, diye bağırıp, sarığı çözüp, don ve gömleği çıkartıp, dağılmışlar.

Olayı gözü ile görüp kulağı ile işiden Hacı Ruşit, verdiği yemin ile sözünü bozmayıp, hiç bir harekette bulunmamış. Yalnız bir avucundaki fakon tabakanın, yurmuş mendil gibi, diğer elindeki doksan dokuzluk sedef tepshinin, ayakla basılmış kesme şeker gibi olduğunu yanındaki komşusu görmüş.

Akşam olup eve gidince, gördüğünü belli etmemiş. Öfkesi anlaşılmasın diye, parmakları ile, bakır sahanları kapak, kapak-

ları da sahan şeklinde büküp, bir hafta sabır etmiş. Verdigi sözü bozmamış.

Bir hafta sonra Cuma günü, usule göre boy abdesti alıp, kurulandıktan sonra, karısı, merkebe giydirdiği iç çamaşırlarını getirmiş, kendi eli ile Ayşe Molla'nın tarifine göre giydirmiş. Kendisi de poturunu giyip kuşağını sarmış. Cepkenini de giydikten sonra bayramlık sarığını dolamış. Yere yatıp, merkebin küllükte yuvarlandığı gibi, kilim üzerinde yuvarlanmaya başlamış.

— Canım ot istiyor, demiş.

Kadın ot getirmek için, sevinçle dışarıya çıkıp, merakta olan komşularına haber verip, bir tutam ot ile gelmiş. Hacı Ruşit'in önüne atmış. Hacı Ruşit te otları yer gibi yapmaya başlamış.

Kocaları cuma namazına gidip, evlerinde erkeksiz kalan komşu kadınlar, feracelerini, yeldirmelerini sırtına giyen, yaşmağını örten, kadın, kız; emzikliler bebekleri kucağında, Hacı Ruşit'in evine dolmaya başlamış. Ev, kına gecesine dönmüş.

Hacı Ruşit te, yerde yuvarlanmaya, anırmaya devam ediyormuş. Bir ip getirip boyuna bağlamışlar. İpin ucunu da, karısına verip, üstüne bindirmişler. Kadınlar da; "Zırrrr", diye bağırmağa, gülüşmeye başlamışlar. İçlerinden tekme vuranlar da çıkınca, Hacı Ruşit, şaha kalkıp, kadını yere atmış. İki eli yerde ayakları ile çitme atarak, genç, ihtiyar, bebek tanımadan tekmelemeye, kadınların kaba yerlerini ısırmağa başlamış. Isırdıkça, fistanlar ile eller beraber koparmış. Kaçmak isteyen kadınlar kapıda, birbirleri üstüne yığılmışlar. Komşularına peşesiz sokağa çıkmayın diye öğüt veren Hacı Ruşit, kadınların başlarındaki yaşmaklarını yırttığı gibi, saçlarını da, derileri ile koparmış.

Komşu kadınlar, kanlar içersinde evlerine dönebilmişler. Emziklilerin sütleri kesilmiş. Bir kaç hanıle kadın düşüm yapmış, merkep fıskısına gömmüşler. Bir kaç erkek, karımı erkek ısırdı deyip, karılarını boşamışlar. Kendi karısına da, radetin elinde olsun, demeye zaman kalmadan, kadıncağız ölmüş.

Olay, yaşlı molla nineler tarafından, kocalarına büyü yaptırmaya, fal baktırmaya, yıldızname açtırmaya giden genç kadınlara, örnek olarak anlatılırdı.

Gerede Bilmeceleri

Derleyen : M. İbrahim KAYTMAZ

A — EŞYALARLA İLGİLİ OLANLAR

- 1 — Ağzı var kirko
Götü var zirpo
Zarpa da zirpo
Zarpa da zirpo
"HAVAN"
- 2 — At indi, arap bindi
"SACAYAK, TENCERE"
- 3 — Beddehû mudevheru
Ahsenu bâ'det
Fî kakah fi kakah
"ÜVRENDİRE"
- 5 — Dağa gider et yer
Eve gelir bok yer
"ÜVRENDİRE"
- 6 — Doksandokuz cemaat
Çift müezzın bir imam
"TESBİH"
- 7 — Elden ele, belden bele
Bunu bilmeyen kertenkele
"PARA"
- 8 — Ey mermendi mermendi
Kız duvara tırmandı
Oğlan gelmeyince
Kız duvardan inmedi
"ANAHTAR, KİLİT"
- 9 — Heleleengele
Meleleengele
Maktu gele
Haya haktâ
Taka taktâ
Pirelyli
Lisevide
"ÇULFALIK: Dokuma Tezgâhı"
- 10 — Masal masal maniki
Tırnağı var on iki
Pır pır eder uçamaz
Çamura batmış çıkamaz
"KANDİL"
- 11 — Nar nar parladı
Nar duvarda parladı
Narcı karısı gelesiye
Nar duvardan inmedi
"LÂMBA"
- 12 — Ot'dum önüne. Soktum deliğne (1)
"SANDIK, ANAHTAR"
- 13 — Sağ elim yazar Sol elim gezer
"OKLAVA"

- 14 — Uzun uzun uz yatar
Yavruları düz yatar
"ÇATI SALMASI"

B — CANLILARLA İLGİLİ OLANLAR

I. HAYVANLARLA İLGİLİ OLANLAR :

- 15 — Afur altında dört düdük (2)
"İNEK MEMESİ"
- 16 — Avlağdan atlar
Gort gort yumurtlar (3)
"TAVUK"
- 17 — Bir kuşum var kahverengi
Kahvelerde olur çengi
Durun biraz yaz gelsin
Kuşumun keyfi gelsin (4)
"PİRE"
- 18 — Dağdan gelir narman
Ayakları çınbarınan
Nedir bunun yavuzluğu
Sırçadandır temizliği
"ARI"
- 19 — Dağdan gelir taştan gelir
Göt' açık enişten gelir
"KEÇİ"
- 20 — Dağdan gelir tatarine
Ben onu tutarine
Kanını siktirine
"BİT"
- 21 — Damdan dama yürürsün
Samur kürkü sürürsün
Sen bir beyin oğlusun
Niçin yayan yürürsün
"SIÇAN"
- 22 — Gidi gidi gidiver
Şu gidiyi tutuver
Tahıcana eti var
Püsküllüce götü var
"BALIK"
- 23 — Masal masal madiki
Kuyruğu var on iki
Kuyruğunda beni var
Boynunda da çanı var
"HOROZ"
- 24 — Masal masal malik eser
Oturmuş baklava keser
Bir tiki alverdiydim
Çildir çildir yüzüme bakar (5)
"KURBAĞA"

- 25 — Uzaktan baktım birçok
Yanına vardım hiç yok.
"GÜVERCİN"
- 26 — Ünledim setten, Sesi gelir betden
Ağzı kemikten, Sakalı etten
"HOROZ"
- 27 — Yol üstünde kaba bohca
"KÖMÜŞ: Camız tersi"

II. YİYECEKLERLE İLGİLİ OLANLAR

- 28 — Ben neydim neydim
Samur kürklü beyidim
Felek beni indirdi
Çöplüklere kondurdu
"FINDIK"
- 29 — Dəl üstünde kitli sandık.
"CEVİZ"
- 30 — Dışı gün yükü
İçi un yükü
Tâ içi odun yükü
"İĞDE"
- 31 — Elemez belemez.
Ocak başına gelince
Belini alamaz
"YAĞ"
- 32 — İçi bitli, dışı kitli
"İNCİR"
- 33 — Karanlık yerde kadı oturur
... aklarını suya batırır,
"TURŞU"
- 34 — Pişirirsen aş olur
Pişirmezsene kuş olur
"YUMURTA"
- 35 — Yer altında kızıl tencere
"ÇÜKÜNDÜR: Pancar"

III. İNSAN ORGANLARI İLE İLGİLİ OLANLAR

- 36 — Alaca mezar, dünyayı gezer,
"GÖZ"
- 37 — Düz bayır, bitli çayır.
"BAŞ, SAÇ"
- 38 — Minare minare üstünde
Minarenin üstünde bir kanare
Onun üstünde bir oluk
Oluğun içinde bir balık
"BACAKLAR ve GÖVDE,
BOYUN, AĞIZ, DİL"

C — BU DÜZENLEME DIŞINDA KALAN BİLMECELER

- 39 — Al'öküz yattı kalkmaz
Kar'öküz gitti gelmez (6)
"ATEŞ, DUMAN"

- 40 — Al'tay yattı, al'tay kalktı (7)
"AL TAY"
- 41 — Baykuş bak dedi
Şu dünyada üç şey yok dedi
"1. GÖĞE DİREK,
2. DENİZE KAPAK,
3. DEVEYE NAL"
- 42 — Beyazdır tarlası
Siyahtır tohumu
Elle ekilir
Gözle biçilir
"YAZI"
- 43 — Bir kalbur cevizim var
Saya saya bitiremedim,
"YILDIZLAR"
- 44 — Çipil çipil suya girdim
Çipiltisini duymadım
Boyunca manto giydim
Kırpıntısını görmedim
"ÖLÜ, KEFEN"
- 45 — Dağdan gelir, taştan gelir
Eğerlenmiş aslan gelir
"SEL"
- 46 — Dünyada her şey lazım
Her şeye de bir şey lazım
"AD"
- 47 — El kadar yonga, dağdan domuz
indirir
"TARAK, BİT"
- 49 — Etten kantar Altın tartar
"KULAK, KÜPE"
- 50 — Fakirler sokağa atar
Zenginler cebine sokar
"SÜMÜK"
- 50 — Hak Taalâ beş yaratmış
Beşini de eş yaratmış
Üçünün üstüne gün gelmemiş
İkisinin üstünden gün gitmemiş (8)
"BEŞ VAKİT NAMAZ"
- 51 — Hasretler kavuşturur
Darginlar barıştırır
"BAYRAM"
- 52 — İki tepe arasında bir dana böğürür.
"YEL"
- 53 — Öt'den aştı Gören şaştı
Dört başlı Sekiz kışık
"CENAZE"
- 54 — Takır takır takraba
İçindedir akreba
"BEŞİK, BEBEK"
- 55 — Ten ten tenâ, Dumamı fena
Bir temenna çak, Söyleyeyim sana
"YEL"

Hakkâri'den Bir Halk Hikâyesi :

Mavi Boncuklu Beşik

Derleyen : Emil SEVİNÇ

Hakkâri İli'nin Uludere İlçesi'nin Şenoba Köyü, Şenoba Hakkâri - Siirt arasında Siirt'e daha yakın bir köydür. Çeyrek saat güney aşağısından yörenin en büyük suyu Hizil akar. Hizil - köy arası seyrek çalılıklarla karışmış geniş bir düzlüktür. Çok eskiden bu büyük düzlük üstü toprak evlerle doluymuş. O zamana göre burada büyük bir kent varmış. Toprak üstü evler o denli çok, o denli sıkılmış ki, damdan dama atlayıp geçebilirmişin.

Evin birisinde kadın un eleyecekmış. Kız çocuğunu ince eleğe göndermiş bir tanıdık eve. İnce elekten un eleyecek.

Küçük Kız eleği almış, tekerlek gibi yurvarlayarak getiriyormuş. Aksilik bu ya, elinden kaçırmış. Elek yuvarlana yuvarlana bir dam evin üstüne gelmiş. Gene durmayıp evden eve atlayarak o hızla Hizil suyu'na varmış. Kız da arkasından. Eleği

- 56 — Tıngır elek, tıngır saç
Elim hamur, karnım aç
"ORUÇ"
- 57 — Yukardan aşağı iki gelin gelir
Beş halayık karşı gelir
Aldım ele, vurdum yere
Allah belâsını vere
"BEŞ PARMAK, SÜMÜK"

"X" Bu bilmeceler, 1969 ve 1970 yılları yaz aylarında Gerede'de değişik kişilerden derlenmiştir.

- (1) Ot'dum: Oturdum. Delişne: Delişne.
(2) afur: yemlik
(3) avlağ: çit, parmaklık, bahçe duvarı.
(4) Bu bilmecenin ikinci dizesi "Kahvelerde oynar gengi", üçüncü dizesi de "Sabret biraz yaz gelsin" şeklinde değişikliklerle söylenebilir.

- (5) İki: tike, parça.
(6) al'öküz: ala öküz,
kar'öküz: kara öküz
(7) Bu bilmecede bilinmesi istenen sözün hangi anlamda söylendiğidir. Söylenişe göre "ALTI AY..." anlaşılabilir halde "AL TAY..." demek isteniyor.

- (8) Bu bilmecenin ikinci dizesi, "Birbirine eş yaratmış" şeklinde de söyleniyor.

su götürmüş, kız bakakalmış. Tutamamanın hıncı, yitirisinin üzüntüsü, anasının korkusuyla dudaklarını büzüp başlamış ağlamaya. İki küçük eliyle de iki küçük gözünü oğuşturmayla. O sırada en yakın evden bir gelin çıkmış "ağlama kız nen var?" deyip, tutmuş bunu eve götürmüş. Evde nedir, nicedir? Kimin nesisin? diye sormuşlarsa da daha iyi konuşamayan küçümenden olumlu bir yanıt alamamışlar. O gün orada yatmış küçük kız. Yatmış ama gel ona sor. İlk kez evinden ayrı bir gece geçirdiği için, alışık olmadığı yerlerde rahat edememiş. Sabahleyin uyanırken "bizim evdeyim" sanmış. Sonra anlamış ki, ev kendilerinin değil. Akşam getirildiği ev. "Hani anam? hani baba? Beni evimize götürün!", diye kekelese de aldırış eden olmamış, çünkü nereye?

Yüzü azıcık çirkin, giysilerinde tek tük yırtık varmış. Ev sahipleri hükümlerini vermişler: "Bu kızın kimsesi yok. Şimdiye dek malını yiyen birisi bakıyordu, malı bitti, o da bugün dışarı attı. Madem ki iş böyle bakarız kıza. Zaten kızımız da yok, bizim kızımız bizim hayrımız olur."

O ikinci gece de elin evinde yatmış küçük kız. Üçüncü gece de. Derken her gece. İlk zamanlar şiddetle özlüyormuş kendi evlerini, evdekileri. Anası, babası, kendinden bir yaş büyük kardeşini. Adlarını bile bilmeden, çocukca bir özleyiş. Ama günler geçtikçe unutmuş bunları. Yeni evin genç erkeğine "baba" demiş, hanımına "ana". Kendinden büyük küçük iki oğlan çocuğuna kardeş. Oyun arkadaşlarını da unutmuş. Yenileri eskiiyi unutturmuşlar. Mahalle kızlarıyla evcilik oynuyormuş gene. Her nen güzel, her nen iyi. Tek iyi olmayan bir nen varsa, mahalle kızlarındaki gibi ağaçtan o yuncak beşiği yokmuş.

Oysaki kendi evinde kalan beşiğinde mavi boncuk takılıymış. Geceler hep mavi boncuklu beşiğini düşünür olmuş bir zaman. Yeni baba daha güzel bir beşik yaptığı halde, gene de düşündüğü olurmuş mavi boncuklu eski beşiğini.

Çocuklar, kendi mahallelerinde oynarlar. Herkes kendi çöplüğünde horozlanır. Başka

mahalle çocuklarıyla pek az tanışırlar. Hele İstanbul büyüklüğünde bir kent olan bu yerde, küçük kız'ın başına geldiği gibi, bulunduğu yer kentin alt başında, asıl evi üst başında kalmışsa, ölenekde mümkün olmaz kendi mahalle arkadaşlarıyla, kardeşinle oynamak. Pek geziye de çıkmazsın yalnız, uzak yerlere. Büyüyene dek mahalliende geçer yılların.

Yeni ev bol ekmecli bir evmiş. Hemen o yıl kabak gibi serpilivermiş kızcağız. Yazın yaylaya çıkmışlar, yaylada bir gelişmiş. Geliştikçe de güzelleşmiş. Daha ertesi yıllar yaylaya çıktıklarında yavaş yavaş dikkatlerini çeker olmuş genç delikanlıların. Küçük kız, artık Hanım kız olmuş.

Yayla zamanı, evlenme çağındaki oğlanlar, yayla yayla pınar pınar dolaşır kız beğenirler. Yıllar sonra bir pınarın başında Hanım kızla göz göze gelmiş bir delikanlı. Su dolduruyormuş Hanım kız. Oğlanın kızı kızın gönlü oğlana düşmüş. Kız bir tas su koyuyor, bir oğlana bakıyormuş. Ama ne yazık ki kör olası testi dolmuş. Kaldırıp omuzuna koymuş, bir yürüyüp bir ardına bakarak çadıra gelmiş. Oğlan da arkasından gözüyle izleyip çadırlarını öğrenmiş. İş sıcaklığı sığayınayken, hemen koş koş kendi çadırlarına gelmiş. Anasını bir kıyıya çekerek :

"Bir çadırda bir kız gördüm. Olursa olur, olmsuz oğlunuz ölür!" demiş. Anası da :

"Bizim oğlanı birdenbire yakın bu kız da kim imiş? diye oğlunun kılavuzluğuyla gene o pınarın başına varmış. Oğlan uzakta, anası pınarın başında beklemişler, o güzel kızın gene gelmesini, Beklerken beklerken, testi omuzunda salını salını gelmiş güzel kız. Oğlanı görmemiş. Gelmiş de pınarın başında testisini doldurmuş. O testiyi doldururken yanbaşında bir kadın tepeden tırnağa süzmüş onu. Kanı kanına kay

namış. Oğlu gibi kendi gönlü de sevmiş. Kız kalkıp giderken :

"Azıcık otur da konuşalım kız", demiş. Kız şaşırmış. Oturuvermiş usulcaçtıktan. Kadının ağzına dikmiş gözlerini. Acaba ne söliyecekmiş o ağız?

"Şo gördüğün oğlan benim oğlum!"

Kız oğlanı tanıyıp da işi anlayınca, eli yüzü ala boyanmış, içine korkuyla karışık bir sevgi düşmüş. Yeniden kalkıp giderken kadın ivedi sormuş merakla.

"He mi kız anam, ne diyen he mi?"

Kız bir kat daha ala boyanarak :

"Eh anam eh. Emme anam babam bilir" demiş. Çabuk uzaklaşmış oradan. Ana oğul arkasından hayran hayran bakakalmışlar.

Gün gelmiş dünür olunup iş görülmüş. Zaman geçmiş, yüzük takılmış, büyük bürütülmüş, nişan olmuş. Sıra gelmiş düğüne. Dünya'da olmayacak ne var ki? Bir gün de gelmiş düğün olmuş. Gelin güvey gerdek odasında yalnız kalmışlar. Vakit gece yarısını bulmuş. Oğlan soyunmuş yatağa girmiş. Kız da soyunmuş güveyin koynuna girecekken, aynaya bakma geçmiş içinden. Ayna pencere önündeymiş. Aynada kendine baktıktan sonra geri yatağa dönüyormuş arkasına baka baka. Tam o sırada pencerenin köşesinde mavi boncuklu bir beşik görüp olduğu yere bayılıvermiş.

İşin ne olduğunu anlamıyan güvey kordudan şaşkına dönmüş. Geline kaldırıp yatağın üstüne koymuş. Çarşafla da üstünü örtmüş, çarçabuk donunu gömleğini sırtına geçirip, hemen koşmuş anasına. Evedevet gelmiş anası. Oğluna su getirtip süreli şekilde gelinin yüzünü serinletmiş. Yarım saat sonra gelin gözlerini açmış. Baş ucunda kayın anasını bulunca :

"Sen benim kaynanam değil, asıl anamsın. Şu mavi boncuklu beşik benim çocukluk beşiğim!" deyip boynuna sarılıvermiş.

Halk Oyunları Topluluğu Barcelona'da Çok Başarılı Oldu

Yazan : Üstün GÜRTUNA

Bakırköy Halkevi Halk Oyunları elemanları Polonya'lı gurup oyuncularıyla bir arada.

C.I.O.F.F.'in üyesi bulunan Bakırköy Halkevi İspanya'dan aldığı çağrıyı değerlendirek Barcelona'da düzenlenen "Uluslararası Jornadas Internacionales Folkloricas" Halk Oyunları Festivali'ne katıldı ve büyük başarı kazandı.

9 Eylül 1972 sabahı Türkiye'den ayrılan 39 kişilik katile, İspanya'nın Le Perthus sınır kapısına 12 Eylül gecesi ulaştı.

Festival 13 Eylül 1972 akşamı Barcelona Belediye Reisi Excmo. Sr. D. Tomas Pelayo Ros'un konuşması ile açıldı. 14 Eylül sabahı, Palacio de Congresos'da festivale katılan bütün gurupların genel provaları ile geçti. Aynı günün akşamı Plaza de Catalana'da yapılması gereken gösteriler şiddetli yağmur yüzünden yapılamadı. Aynı gece saat 22.30 da Palacio de Congresos'da festivale katılan Türkiye, İspanya, Polonya, Fransa, Yugoslavya, İtalya ve Portekiz topluluklarının sahneye teker teker

çıkışları ve marşların çalınmasıyla festivalin halk oyunlarına başlanılmış oldu.

Bu gala gecesinde sahneye Polonya'nın "Grupo Folklorico de la Escuela Politécnica - Varşova" gurubu kendilerine has polenez, polka ve valslerden düzenlenmiş oyunlarıyla ile çıktılar. Hemen arkasından İstanbul Bakırköy Halkevi Halk Oyunları Gurubu davul - zurna gümbürtüsü eşliğinde, Avrupalıların büyük hayranlık duydukları Candil dance veyahut Le dance de Bougies dedikleri Elazığ'ın Çayda - çırası ile sahneyi doldurdu. Çayda - çırası diğer halk danslarından Delilo, Büyük Ceviz, Halay, Avreş, Keçike ve Fatmalı izledi. Alkışlar arasında ekip sahneyi Bursa'nın Kılıç Kalkancı uçan Türkleri'ne terk etti. Cenk havaları ile sahneye uçarcasına giren Kılıç Kalkancılar Bursa'nın 643 yıllık bu tarihi oyunlarını en güzel şekliyle sundular ve seyirciyi adeta büyülediler.

Yıllık aboneli : 25,
altı aylık aboneli : 15
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 4, £ 1.5, DM 12

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray - İstanbul , Tel: 22 49 74

TÜRK FOLKLOR/HALKBİLGİSİ DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı:
Halk Matbaası
İstanbul

Köroğlu havalariyle sahnedan ayrılan Kılıç Kalkan Takımının yerini Akdeniz'in sıp sıcak, fıkır fıkır Silifke oyunları aldı. Türk'ün kastanyeti kaşık dile gelmişti. Salama, Türkmen Kızı, Keklik, ve Silifke'nin Yoğurdu en iyi şekilde icra edilmiş, seyirci bir kere daha oyunun tekrarını istemişti. Ve bu gala gecesi kaşık sesleri ile sona eriyordu.

15 Eylül sabahı bütün guruplar Barcelona Valisini ziyaret ettiler. Verilen resepsiyona katıldılar. Aynı günün akşamı Türk Gurubunun gösterisi yoktu. Palacio de Congressos'da sırasıyla İspanya, Fransa ve Yugoslavya ekipleri gösterilerde bulundu.

16 Eylül sabahı komitenin düzenlediği şehir gezisine iştirak edildi. Bu gezide Barcelona'nın görülmeye değer yerlerinden Titabo, La Port ve Katedraller gezildi. Bu arada Cristof Colomp'un heykeli ile Amerikaya giderken bindiği geminin reprüdüksüyonu görülmeye değerdi. 16 Eylül akşamı Türk ve Polonya gurupları Barcelona'ya 25 km. uzaklıktaki Tarrasa şehrinde Sinema Regina'da müşterek gösterilerde bulundular. Bakırköy Halkevi halk oyunları gurupları burada seyirciye Erzurum'un hanım barları ile Bursa Kılıç Kalkan ve Bitlis savaş oyunlarını sundular ve çok alkışlandılar.

Tarrasa dönüşü bütün gurupların kaldığı Nuria Kolejinde Türk gurubu festivale iştirak eden bütün guruplara bir resepsiyon verdi. Misafirlere ikram edilen Türk rakısı, lokumu çok beğenildi. Türk resepsiyonunda bütün gurup liderlerine verilen hediyeler büyük ilgi gördü. Bunun yanında, Gurubumuzun Teknik Direktörü İhsan Hınçer'in Türk bebek, ağzık, kaşık, plâk, nargile, terlik ve kartpostallarından oluşan sergisi büyük ataka gördü. Türk resepsiyonunda 4 kişilik orkestramızın kaldığı dans, oryantal parçalarından sonra geceye renk veren Kars Topluluğumuzun oyunlarının bitiminde saat gece 03.30'du.

17 Eylül sabahı Barcelona'nın ana cadelerinde düzenlenen defile muhteşem oldu. Türk Gurubu bu defilede Mehter yürüyüşü ve kılıç kalkan şakırtılarıyla büyük sükse yaptı. Katedral çıkışı Festival komite binası önündeki gösteri halk tarafından ilgiyle izlendi. Her gurup kendilerine ayrılan 10 ar dakika içinde en güzel oyunlarını

sundular. Türk gurubu da bu 10 dakikalık gösteriye Kılıç Kalkan oyunları ile iştirak etti ve gönülleri fethetti. Gösterilerin sonunda Komite binasında, hediye alıp verme merasimi yapıldı. Burada gurubumuza üstün başarısından dolayı 2 madalya verildi.

Aynı günün akşamı Palacio de Congressos da bütün gurupların iştirakiyle büyük bir veda gösterisi yapıldı. Festivale iştirak eden İspanya, Fransa, İtalya, Portekiz, Yugoslavya, Polonya ve Türk gurupları 10 ar dakikalık gösterilerde bulundular. Bu kapanış gecesinde gurubumuz seyirciye Gaziantep'in birbirinden hareketli Mendilli, Dokuzlu, Oğuzlu, Ağırılama, Mani ve Çepikli oyunlarını sundular. Oyun müddetince çalınca alkışladılar. Gösterilerin sonunda bütün guruplar teker teker sahneye çıkıp seyirciyi selâmladı. Bu selâmlamayı takiben bütün gurupların liderleri anons sırasıyla sahneye geldiler. Sipiker'in anonsu ile Teknik direktörümüz İhsan Hınçer de sahneye çıktı ve bütün gurup liderlerinden fazla, uzun uzun alkışlandı. Bu seromoniden sonra Millî marşların dinlenmesiyle festival resmen kapandı.

Barcelona'da bulunduğumuz zaman için de oradaki iki Baskonsolosumuz Sevket Utkuman ile Şevki Özmen ve eşi Bn. Özmen Gurubumuza hiç yalnız bırakmadılar. Festival ve gösteriler geldiler. T. C. tebaalı Türk Kolonisi Musevi vatandaşlarımız da bütün gösterileri izlediler.

18 Eylül sabahı diğer guruplar gibi Türk Gurubu da Barcelona'dan ayrıldı. Fransa - İsviçre yoluyla Almanya'ya geçen gurubumuz 20 Eylül akşamı Saba Televizyon Fabrikalarının bulunduğu Villingen şehrinde Tennhalle'de Türk ve Alman seyirciye bar sarılı bir gösteri sundu. Bu gösteride ekip-ler sahneye şu sırada çıktılar: Elâziğ, Gaziantep, Erzurum, Bitlis, Kars, Bursa, Kırıkhan - Kalkan ve Silifke.

21 Eylül sabahı Villingen'den ayrılan 39 kişilik kafiye, Münih, Salzburg, Graz, Zagreb, Belgrad, Nis, Sofya, Filibe yoluyla 24 Eylül sabahı anavatan'a döndü.

Anlattığımız bu gezinin Kafiye Başkanlığı Bakırköy Halkevi Başkanı Orhan Tuğsavul, kafiye Başkan Vekilini Hikmet Adısanoglu, mutemetliğini Ertun Öcal, Kafiye rehberliğini ise Üstün Gürtuna yaptı.

Derlemeler :

Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler

- III -

Toplayan : Doğan KAYA

Oyalı yazma (112) başında,
Ayahları daşında,
Yeter meni bekletdin,
Çenelerin başında.

Sepet sepet yımırtda (113)
Ana meni unutma,
Men asgere gedende; (114)
Gözyaşını gurutma.

Büyün ayam işıhdı(r)
Dam dama dolaşıhdı(r)
Sahla gomşu gızını,
Bizim oğlan aşıhdı(r)

Yolda buldum bir namlı,
Ortası ganlı ganlı,
Memelerin ne gözle,
İsdiyir deli ganlı.

Hirman yeri yarılar,
Babam mana darılar,
Ne darılırsan baba,
El oğludur sarılar.

Gırmızı tahsi gelir
Dağları taşı delir,
Ablam gelin olur,
Sıra mana gelir.

Ufacih ilik'leme,
Boş burayı bekleme,
Babam sana gız vermez,
Haç burayı bek'leme.

Çiy sarı, çiğdem sarı,
Sarıya gonar arı,
Heç asgere geder mi?
Teze gelinin yarı.

Ocah başında gutu,
İçinde papaz otu,
Oğlanlar eşsek' pohu
Gızdar cevayir topu.

Ata minen efendi,
Ceketi gayferengi,
Oturuf humar oynar,
Adı Duran efendi,

Yük' üsdünde un eler,
Tombul tombul memeler,
Bir isdedim vermedi,
Goyun (115) yesin pireler.

Gedirem elinizden
Gurtulam dilinizden,
Yeşil baş ördek' olsam
Su içmem gölünüzden.

Madenüs (116) ot deyil mi
Bu sözün sert deyil mi?
Men yarımday ayrıldım,
Bu mana dert deyil mi?

Tapançam dolu şaşma (117)
Gaşma sevdüğüm gaşma
Zaten men yaralıyam,
Bir yara da sen aşma.

Almayı dörde böldüm,
Yere düşdü de sildim.
O yarin gıymatını,
Ayrı düşende bildim.

Ganetliye (118) çiharam,
Garşı yola baharam,
Dediler yarın gelif,
Goçu gurban yiharam.

Mehdip (119) yazdım gi-
şiydi (120)

Galemim gümüşiymi,
Daha çok yazacıydım,
Yazan elim üşüdü.

Yozu (121) vurdum ya-
tağa (122)

Seçin kelek'likleri (123)
Sende mi seviyersen,
Gara yelek'lileri.

Gar yağar garış garış,
Kesildi alış veriş,
Men seni sevemirem
İsder küs, isder barış.

Bizim ayna, daş ayna,
Üsdünde beşdaş oyna,
Bizim yoldan geçende;
Tahsiyi yavaş hayla (124)

Minder üzü çüt kimi,
Gözderi var it kimi,
Ne oradan bahırsan;
Dayıngilin it kimi.

Peştembalum (125) sandıh-
da,
Men galdım garanlıhda
Yarı mana verseler,
Yataram samanlıhda.

Hırmında düven sürdüm,
Dağdan aşdığım (1) gördüm
Mendilin burda galif,
Aldım yüzümü sildim.

Sandıh üsdünde gezerem,
Sandığa gül bezerem,
Sizin kirai gızdarı;
Ök'çeminen ezerem.

Hırmana ser kilimi,
Dut gaynene dilini,
Ahşam oğlun gelirse,
Gırar ince belini.

Punarin daşı sarı,
Dibinin daşı sarı,
Menim bir yarım var ki;
Gözü göy (126) gaşı sarı.

Tiren gelir eylener,
Vidaları yağlanar,
Menim bir yarım var ki;
Mehdibinen (127) eylener.

Bizim hoylu (128) böyük'
dür.

İçi dolu geyik'dir,
Sen söyle büyüyabla
Men söylesem ayıptır.

Lambaları hep yanır,
Garyolası boyanır,
Usul (129) söyle gaynene,
Sevdüceğüm uyanır.

Ördek suya dal da gel,
Get yarımı al da gel,
Eyer yarım gelmezse;
Dut golundan al da gel.

Sepetteki üzümün,
Yarım iki gözümün,
Men bu aşğa düşeli,
Ahşam zabah (130) sözümlen.

Meydanda dikili taş,
Çüt gezer iki gardaş,
Böyüğü ele bele,
Guccik'i cana ilâç.

Terek'teki siniler,
El deymeden iniler,
Gurbetteki aşığım,
Sağ gulağı çiniler.

Mavu moncuh boğazda,
Menim yarım Suvaz'da,
Sağ olsun, Suvaz olsun,
Gavuşarın bu yaz da.

Men ne yedim zabahdan,
Bal mı yedim tabahdan,
Ne hayırlı günüymiş,
Yari gördüm zabahdan.

İki tabah balım var,
Birin (i) yesem biri var,
İki tene yarım var,
Biri ölse biri var.

Oy nizam nizam nizam
Nabahı (131) boynunuza,
Ya meni evlendirin;
Ya alın goynunuza.

Enişde dereye ensene,
Tapançanı gursana,
Men sana yalvaracam,
Şu ablamı alsana.

Siyah üzüm denesi,
Ne hoş olar yemesi,
Ergenlerin memesi,
Sarhoşların mezesi.

Sinek' geldi viz dedi,
Ne yatırsan gız dedi,
Galh cehizi düz dedi,
Aha (132) geldi yaz dedi.

Tavası var gümüştän,
Men ağnamam bu işden,
Meni yardım ayıran,
Ablamınan enişdem,

Punarin başındayam,
On iki yaşındayam
On iki yaşdan beri
Gızdarın peşindeyem.

Yımırtdanın sarısı,
Yere düşdü yarısı,
Hoş geldin sefa geldim,
Bey abimin garısı.

İstanbul'da bir guş var,
Genedinde gümüş var,
Enişdemim cebinde;
Türlü türlü yemiş var.

Kötana (133) bah kötana,
Kötan macı (134) tutana,
Ele yazığım (135) geldi
Dağda yalgız yatana.

Çayır otu dizimde,
Gonca güller gözümde,
Gurban olum emmoğlu,
Gözün kimin gızında.

Terliğimin uçları,
Çıhamam yohuşları,
Selâm söyle o yara,
Yeddi dağın guşları,

Çopaladım haşhaşı,
Yarımlın çatıh gaşı,
Çirkinler mezer harcı,
Gözeller can ilâcı.

Terliğimin tepesi,
Gulağımın küpesi,
Bir mahnide sen söyle,
Boz eşeyin sıpası..

Körpünün altı çiçek'
Bu çiçek' biçilecek'
Abla gözderin aydın
Şerbetin içilecek'.

Akşam aşına gurvan,
Galem gaşına gurvan,
Yahgız sana deyil;
Arhadaşına gurvan.

Bosdana pancar ek'dim,
Ne zaman gabaracah,
Gız senin keşiş baban,
Ne zaman geberecek.

Vurum vurum vuralım,
Masaları, giralım,
İlk' çocuh mehdebini
Yeniden yaptırılım.

Bosdan pezik, (136) deyil
mi?

Ürek' ezik' deyil mi?
Men sevdüm eller aldı
Mana yazıh deyil mi ?

Al yanahlar solmadan,
Yollar çamur olmadan,
Eyil eyil bir öpüm,
Al yanahlar solmadan.

(Gelecek sayıda bitecek)

MANİLERİN DİĞ NOTLARI

111. lahlamak: genişlemek
112. yazma: kadın baş örtüsü
113. yımırta: yumurta
114. (ö): kapalı (e) sesidir.
- Ör.: Gurbet el, adamın belli"nde olduğu gibi.
115. koyun: koyun, bırakın
116. madenüs: maydanoz
117. şaşma: saçma, gaşma: gaçma.
118. ganetli: kanatlı, çift kapı
119. mehdiş: mektup
120. gışiydi: kış idi.
121. yoz: erkek koyunlar
122. yatak: arazide hayvanları dinlendirme hali
123. kelek'li: boynunda çınırak bulunan hayvan
124. haylamak: sürmek
125. peştembal: peştimal
126. göy:mavi
127. mehdebini: mektup ile
128. hoşlu: avlu
129. usul: yavaş
130. zabah: sabah
131. nabal: günah
132. aha: işte
133. kötän: pulluk
134. mac: pulluğun elle tutulan kısmı
135. yazık: acıma
136. Pezik: pancarın damarı

S

(Basın : 61223 — 112)

Şiddetli baş ağrılarına karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki saucularında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans — 114)

(Folklor : 113)

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI
A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi :
80.000.000.— Lira

Yurt içinde 182 Şube

TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYEDE
VE FENERBAHÇEDE TAM KONFORLU
APARTMAN DAİRELERİ VE ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ

GARANTİ BANKASI

(Folklor : 115)

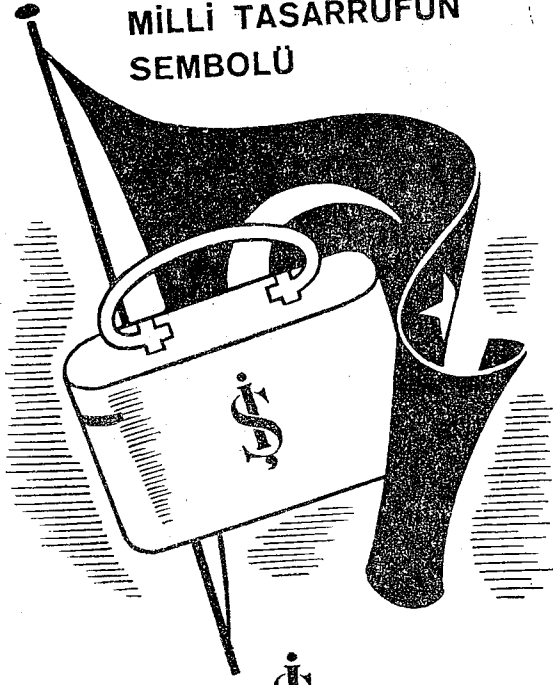
C-VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

Oralet

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET,
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

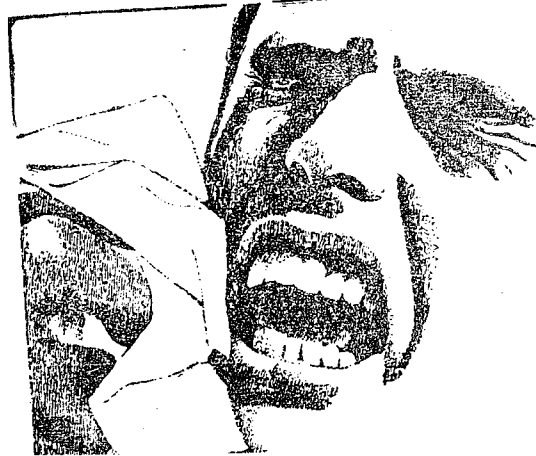
(Radar R. — 116)

MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOLÜ

TÜRKİYE **\$** BANKASI
paranızın... istikbalinizin emniyeti

(Folklor : 117)

GRİPİN, nezle
başlangıcında birçok
fenalıkları önlemek
bakımından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat
ara ile günde
3 adet alınabilir.

GRİPİN

(Yeni Anus : —

milyon üstüne milyon

milyon üstüne milyon

(Basın : A. 21494 -- 60721 -- 119)

Halk Sağlığı Hizmetinde Lokman Müstahzarları

Gastro Goutés Mide damlası
Gastroguanil İshal kesici
tablet
Metegastrin Mide tozu
Derivit Yara ve yanık mer-
hemi.
Deriseptol Yara ve göbek
tozu
Dever Tablet Öksürük ve
bronşite
Metekodin Öksürük hapı
Metekodin Öksürük şurubu
Algo - Liniment Ağrı frik-
siyonu
Algo - Wax Ağrı merhemi
Algo - Wax Vazo Grip ve
ağrılarda
Algo - Wax Nazal Nezle
merhemi
Na-ka-ta Basur merhemi

Ekza - 9 Ekzema merhemi
Algo - Tablet Ağrı hapi
Lokman - Tablet Ağrı hapi
Algopirin Analjezik tablet
Algo - Tablet 4 tabletlük
Moruvit - Vitamine Kuvvet
şurubu
Kına - Kola İştah şurubu
Anamur Burun ve göz dam-
lası
Meprol Tablet Sinir hapi
Sollargen Granüle Ekzema -
kaşınıtı
Sel de Gastrin Granüle Mi-
de tozu

Onli - Cura Cilt losyonu
Pedi - Cura Ayak banyosu
Pilo - Cura Saç ilacı
Lokman Kaşe 100 lük ağrı
kesici
Panason (20 Gr. paket)
Sağlık çayı
Panason (50 Gr. alüminyum
kutulu)
Lokman Çayı Afiyet çayı
Dr. Krom Diş patı
Gidiz El losyonu
Derma Traş losyonu
Balvit Enerji ve kuvvet
macunu
Passibepine Sinir şurubu
İhtiyol Pomad
Çinko Pomad
Borik Pomad
Vazelin Saf

Lokman İlaçları Sağlık Hizmetinde, Onlara İnan ve Güven